

ПРИЛОЖЕНИЕ

ОБРАЗЕЦ ЗА ПРОГРАМИТЕ ПО INTERREG

ССИ	2021TC16PCB006
Заглавие	(Интеррег VI-A) ИПП България –Северна Македония 2021- 2027 г.
Версия	1.0
Първа година	2021 г.
Последна година	2027 г.
Допустими от	
Допустими до	
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	
Номер на решението за изменение на програмата	
Дата на влизане в сила на решението за изменение на програмата	
Региони по NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели) в рамките на програмата	България – 2 области на ниво NUTS III: Благоевград и Кюстендил Северна Македония – 3 области на ниво NUTS III: Североизточен, източен и югоизточен райони за планиране
Направление	A

1. Съвместна програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката

1.1. Програмна територия

Бенефициенти по тази програма са Република България, наричана по-долу България, и Република Северна Македония, наричана по-долу Северна Македония. Програмната територия се намира в Югоизточна Европа и обхваща 5 териториални единици NUTS III (или еквивалентни на тях), а именно: 2 области от българска страна – Благоевград и Кюстендил и 3 региона от страна на Република Северна Македония – Североизточен, Източен и Югоизточен.

Границата на програмната територия е с дължина 165 км с три функциониращи гранични контролно-пропускателни пункта (Златарево-Ново Село, Станке Лисичково-Делчево и Гюешево-Деве Баир). Общата площ на зоната на трансграничния регион обхваща 18 087 км² – представлявайки 8,6 % от територията на Република България, докато в Република Северна Македония тя представлява 33,8 %.

Населението от обхвата на програмната територия е 942 157 жители. Населението на частта от него в Република България е 417 757 жители (6,03 % от населението на страната), а на дела от страна на Република Северна Македония – 524 288 жители (25,34 % от населението на страната).

Структурата на населените места в района се характеризира с наличието на 5 средно големи града: Благоевград и Кюстендил от българската страна и Куманово, Щип и Струмица от страна на Република Северна Македония.

Повече от половината от програмния район е планински, като горите заемат над 40% от територията му. Географската структура на програмния район включва и множество долини със земеделски земи, които благоприятстват развитието на туризма, селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

Районът на програмата е богат на водни ресурси: реки, най-големите от които са Струма, Места, Брегалница, Струмица, Пчиня, Крива река; езера, част от Дојранско езеро, Водоца, Мантово, Калиманци, Берово езеро, Граче, Пишица, Кнежево и други по-малки езера в трите гранични района в Република Северна Македония; многобройни езера в Рила и Пирин планина, от които най-популярни са Седемте рилски езера); подземни води, вкл. термални извори.

Климатът е разнообразен – от умереноконтинентален, преходно-континентален и планински до средиземноморски по протежението на речните долини и Дојранското езерото. Граничният регион се оценява като притежаващ богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

1.2. Съвместна програмна стратегия: Обобщение на основните общи предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториалните различия както и неравенствата, съвместните инвестиционни потребности и взаимното допълване и синергиите с други финансиращи програми и инструменти, извлечените поуки от опита в миналото и макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, където програмният район в своята цялост или частично попада в обхвата на една или няколко стратегии.¹

¹ Текстът по-долу е структуриран по такъв начин, че да предостави основано на доказателствата обобщение на най-новите социално-икономически предизвикателства, спънки в развитието и икономически фактори на областта на ТГС с цел да определи стратегията на програмата за сътрудничество за следващия програмен

1. ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И ТЕРИТОРИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ

Многоаспектни фактори се сблъскват и оформят специфичния контекст на трансграничното сътрудничество по външните граници на ЕС. Не е възможно да се скрият разделителните линии по външните граници на ЕС, чиито особености могат да бъдат проследени във всяка област на политиката и институционалната среда. Един такъв фактор е трайното отрицателно въздействие на историческото отделяне на двете съседни държави в областта на трансграничното сътрудничество, което продължава да спъва просперитета на региона.

Друг фактор са различните институционални управленски структури в двете държави, които често застрашават опитите за съвместни и интегрирани действия и решения. Едновременното прилагане на политиките на ЕС за разширяване и сближаване често става обект на конфликт, когато тези две политики преследват и своите индивидуални цели. Всичко това е само малка част от предварителните условия, които определят различни стратегически акценти и подходи за изпълнение на програмите по цел „Европейско териториално сътрудничество“ (Интеррег) между външните и вътрешните граници на съюза.

Докато повечето вътрешни програми на ЕС (програми, обхващащи територии само на страни-членки на ЕС) предоставят подкрепа за решения на глобални предизвикателства, териториите по ТГС-ИПП (Трансгранично сътрудничество-Инструмент за предприсъединителна помощ) все още са изправени пред необходимостта да навакнат в социално-икономическото си развитие. Поради това основното съвместно предизвикателство на целевия регион на трансграничното сътрудничество между България и Северна Македония за периода 2021—2027г. е да напусне групата на изоставашите региони (както показва Европейският индекс за регионална конкурентоспособност) и да поеме по по-напреднал курс на развитие, докато същевременно все още е изправен пред продължителни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност и развитие на предприемачество, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна стопанска среда. Когато тези икономически пречки съществуват в слаб трансграничен институционален контекст и при липсата на практики, които да ограничават нивата на въглеродни емисии, перспективите за териториално сближаване в съответствие с целите на ЕС (Териториален дневен ред 2030г.; Зелена сделка) са изправени пред допълнителни предизвикателства.

Извършеният териториален анализ за целите на програмирането и неговата актуализирана версия дават възможност за структуриране на основните констатации в следните групи от области на политиката, разглеждани от гледна точка на пречките и движещите сили за развитие:

1.1. Отрицателно демографско изменение

Програмната зона е слабо населена, като гъстотата на населението е под средната за съответната държава за съответната държава и е далеч от средната за ЕС-28. Като цяло трансграничният район се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението (в двете държави населението е

период. Резюмето обаче се сблъсква с ограничение на данните поради липсата на сравними и еквивалентни данни по NUTS 3 в двете страни. Актуалността и източниците на данни разкриват друг методологичен проблем. Често се случва важни индикатори да не присъстват равномерно и в двете територии. Когато е налице това ограничение, вместо това се използват данни от горната пространствена скала (NUTS 2-1, национално ниво), като се отчитат като съпоставими (по отношение на източника, измерване и навременност), реципрочни и уместни в контекста на ТГС с цел по-добро улавяне на териториалното измерение на секторните политики на всички нива на управление, чиято необходимост от това е подчертана в Териториалния дневен ред 2030. Текстът е съставен на базата на данни за 2020 г., а когато това не е било възможно, са използвани най-новите налични данни.

намаляло с повече от 5 % за едно десетилетие), отрицателна нетна миграция и висок дял на населението на възраст 65 години и повече (в сравнение със средното за ЕС).

1.2 Бедност и неравенства в доходите

Ниските нива на доходи и неравенствата продължават да възпрепятстват икономическото развитие на трансграничния регион. Данните на Евростат показват, че територията по програмата попада в групите региони с втория най-висок процент на риск от бедност и социално изключване. Почти една четвърт от общото население (Република България – 32,8%, Република Северна Македония – 39,9%) и поне половината от безработните (Република България – 58,7 %, Република Северна Македония – 41,7%) се считат за изложени на риск от бедност през 2019г. България държи третия най-висок процент (24%) пенсионери в ЕС-27, изложени на риск от бедност през 2019г., докато реципрочни данни за Република Северна Македония поставят страната в по-добро положение (4%).

Що се отнася до неравенствата в доходите, последните данни (EU-SILC) поставят Република България на първо място спрямо всички държави членки с най-голяма разлика в доходите между най-бедните и най-богатите (8 пъти по-голяма разлика от средната стойност за ЕС от 5,2 пъти). Основният фактор, който увеличава риска от бедност, е липсата на перспективи за работа.

1.3 Териториални различия в образователните постижения и в областта на заетостта

Делът на завършилите начално и средно образование в цялата трансгранична област е малко над или много близък до средната национална стойност за съответната държава. Процентът на преждевременно напусащите училище намалява всяка година.

За 2020 г. показателят на Евростат „Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)“ разкрива значителни различия между двете страни, както следва: 12,8% (България), 5,7% (Северна Македония), 9,9% за ЕС28. Данните показват, България не достига целевия показател „Образование и обучение 2020, (Стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението) от само 10% дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, докато Северна Македония не само постига целта на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, но и отбелязва забележително подобрене на този ключов за икономическия просперитет фактор. (12,5% през 2014 г.).

И двете държави не постигат добри резултати в областта на образованието за възрастни, с малки разлики в полза на Република България, поставяйки страната в по-добро положение. Процентът на участие в образование и обучение (25—64 години) за 2019г. (измерен от Евростат) поставя Република България (2%) и Република Северна Македония (2,8%) в края на европейската класификация (ЕС28: 11.3%).

И двете страни са изправени пред две основни предизвикателства, свързани със заетостта. Първият е ниската заетост и високите нива на безработица в Северна Македония (в сравнение със средното за България и ЕС), особено тези в Североизточния регион (37% заетост и 32,4% коефициент на безработица през 2020 г., което също е под средното за трансграничния регион, което възлиза на 51,06% заетост и 11,3% на безработица). Тези данни показват структурни икономически дефицити. Друго предизвикателство, свързано със заетостта и за двете държави, е необходимостта от преодоляване на високите проценти на незаетите с работа, учене или обучение (НРУО). Относителните кумулативни данни за периода 2013-2020 г. са 13,6% (ЕС28), 17,5% (България) и 26,7% (Северна Македония). Липсата на равни възможности за заетост за младите хора в областта на граничния регион поражда опасения, че регионалните структурни икономически дефицити могат да се задълбочат

допълнително, като цяло поколение млади хора бъдат изключени от пазара на труда в трансграничния регион за години напред.

1.4 Неравенство по отношение на достъпа до здравно обслужване

Здравните предизвикателства в региона на ТГС са свързани главно със: (1) неравенства в предлагането на здравни услуги в градските и селските райони; (2) качеството на здравните услуги, (3) недостиг на медицински специалисти, (4) висок относителен дял на индивидуалните здравни разходи. Отдалечеността на някои малки общини от градските агломерации от гледна точка на предоставянето на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична и спешна) продължава да бъде сериозно предизвикателство за трансграничното сътрудничество в областта на здравеопазването.

1.5 Несъответствия в конкурентоспособността и бизнес средата

В изданието за 2018—2019г. на Световния индекс за конкурентоспособност (GCI) България заема 49-о място от 141 анализирани държави, като отбелязва напредък с две места (51-во място в предишното издание), докато Северна Македония е на 82-ро място, отбелязвайки сходен напредък от две места спрямо предишното издание. Бизнес средата в двете съседски държави се характеризира с отчетлива двойна структура. В едната крайност съществуват няколко големи модерни, капиталоемки, основани на ресурси и зависими от внос промишлени предприятия, докато в другата крайност има малки и микропредприятия, които използват базови и традиционни технологии, обслужвайки ограничен местен пазар.

Данните на Евростат за бизнес демографията показват стабилен растеж между 2014г. и 2018г. на активните предприятия в българската част от трансграничната област (областите Благоевград и Кюстендил), докато националната статистика на Северна Македония показва обратна тенденция – спад в общия брой на действащите предприятия. В програмната територия преобладават предприятията от сектора на услугите, следвани от предприятията в промишлеността и строителството. Данните за бизнес демографията показват по-интензивни икономически дейности от българската страна на границата въпреки по-добрите условия за извършване на стопанска дейност в Северна Македония. Страната заема 17-о място от 190 държави в класацията „Doing Business“ на Световната банка за 2020г., а Република България е на 61-во място.

1.6 Недостатъчно приемане на цифровите иновации

От създаването на индекса DESI България ежегодно бива класирана на последно място по всички изследвани показатели – свързаност, цифрови умения, използване на интернет услуги, интегриране на цифровите технологии и цифрови обществени услуги. В Перспективите за конкурентоспособността на ОИСР (2018г.) резултатите на Република Северна Македония по отношение на цифровизацията също отчитат ниски стойности (2,4 от 5).

В сравнителния анализ на европейските иновации за 2021г. Република България и Република Северна Македония се оценяват като скромни новатори. И в двете държави липсва инфраструктура за иновации и сътрудничество и координация между академичните среди, частния сектор и правителството. По отношение на предприемачеството резултатите на Република Северна Македония са под средните за ЕС, с изключение на предприемаческите намерения, които са с повече от 10 % по-високи от средните за ЕС. Основаната на възможности предприемаческа дейност в страната е най-ниската в сравнение с всички държави от ЕС и извън него. Същото изоставане се наблюдава и в Република България. Резултатите на страната в областта на предприемачеството поставят Република България на последно място в коментирания класация.

Въпреки незадоволителните резултати на България и на Северна Македония в актуални класации, през последното десетилетие секторът на ИКТ в двете държави постепенно се развива. Интернет връзката

и използването на Интернет са други важни предпоставки за прилагането на политиките и практиките за цифрова трансформация. Евростат предоставя сравнима информация (данни за 2020 г.) за дела на домакинствата с достъп до интернет и двете страни отчитат сходни резултати – Северна Македония (79%) и България (78,9%). Разпространението на фиксирания ширококолов достъп остава ограничено и в двете държави, което оказва отрицателно въздействие върху цифровата трансформация и конкурентоспособността. Според информационните листове за цифровото управление² за 2021г. и двете държави постигат резултати под средните за ЕС, като същевременно посочват различни степени на цифрови подобрения. Северна Македония е по-напреднала в цифровизацията на здравеопазването, докато България постига по-добри резултати в дигиталното административно обслужване.

Делът на секторите с интензивно използване на знания в икономиката на двете държави е по-нисък от средния за ЕС, който съответства на по-ниските инвестиции в научноизследователска и развойна дейност и по-ниска производителност. Повечето работни места, създадени от нови предприятия, се появяват в по-малко продуктивни сектори на икономиката.

1.7 Недоразвита целогодишна туристическа инфраструктура

Разнообразието от природни и културни активи в областта на трансграничното сътрудничество е ключова предпоставка за определяне на целево ориентирано туристическо предлагане. Въпреки това данните показват липса на трансгранични конкурентни целогодишни туристически продукти и неизползван потенциал за туризъм. Освен подчертания сезонен характер на туристическото предлагане, все още няма развито взаимодействие на туристическото предлагане през границата.

Като цяло трансграничният район има безценен потенциал за развитие на туризма стъпвайки върху богатото биологично разнообразие от национално и общоевропейско значение. През част от ТГС региона преминава Културният коридор, свързващ Югоизточна Европа с Азия. В допълнение към тези фактори следва да се спомене богатото културно-историческо разнообразие и свързаните с него артефакти. Въпреки това, районът на ТГС не се радва на положителни тенденции в динамиката на туристическата посещаемост – броят на нощувките в района е под съответния среден за страната, с изключение на област Благоевград, в която обаче са позиционирани два популярни туристически центъра – Банско (ски и планински курорт) и Сандански („спа“ център). Въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона се сблъсква с непреодолими слабости: недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от доставчици на туристически услуги и продукти, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културното наследство. Въздействието на Covid-19 върху туризма поражда допълнителни предизвикателства. Наред с необходимостта от развитие на местни индустрии, задвижвани от туризма, паралелните многостранни усилия и ответните политики за възстановяване на туристическите връзки с местните заинтересовани страни, други икономически сектори, природни ресурси и екосистеми следва да бъдат стратегически осмислени и адресирани по интегриран и устойчив начин.

1.8 Липса на екосистемни практики и услуги за справяне с природни бедствия и загуба на биологично разнообразие

Връзката между биологичното разнообразие и предоставянето на услуги свързани с екосистемите все още не е изградена в областта на трансграничното сътрудничество, въпреки големия брой природни зони, които се ползват с различни национални и международни статuti на закрила. Териториалният анализ очертава замърсяването на реките, наводненията, свлачищата и пожарите като най-големите екологични проблеми на граничния район. Има силно замърсени речни участъци, по-специално във

² <https://joinup.ec.europa.eu/collection/nifo-national-interoperability-framework-observatory/digital-government-factsheets-2019>

водосборния басейн на Струма и Брегалница, Струмица и част от река Вардар, които се дължат главно на прекия поток на отпадъчни води от промишлеността (и минните обекти) и домакинствата, минните залежи и използването на пестициди и торове в селското стопанство. Тъй като екологичната инфраструктура в трансграничния регион се оценява като недостатъчно развита, липсата на базирани на екосистеми практики и услуги за справяне с различни екологични предизвикателства, отслабва усилията за адекватно преодоляване на проблемите, свързани с изменението на климата. Факторите, които се очаква да повлияят неблагоприятно на човешкото здраве, околната среда, биологичното разнообразие и икономическия растеж, включват: (1) чести наводнения, (2) силни конвективни бури, причинили сериозни материални щети и довели до жертви в редица региони на Република България, (3) силни засушавания; (4) свлачища; 5) увеличаване на честотата на горските пожари поради недостатъчно залесяване, самозапалване на суха трева близо до гори, небрежно боравене с огъня, неконтролирано изгаряне на битови отпадъци; (6) относително висока сеизмична опасност.

1.9 Ограничена готовност за зеления преход

И двете национални икономики са изключително енергоемки. Поради преобладаващото използване на вътрешния лигнит за производство на електроенергия, Северна Македония има потенциал за намаляване на емисиите на парникови газове (ЕПГ). Изхвърлянето на твърди отпадъци е с най-голям принос за емисиите на парникови газове в сектора на отпадъците, който е и най-високата растяща категория по отношение на емисиите, заедно с много високите ЕПГ, свързани с транспорта, възлизаци на 15% от общите емисии на страната. От 2008г. насам страната е постигнала слаб напредък в развитието на инфраструктурата за управление на отпадъците. Съществуващите общински депа, които са в нарушение на изискванията, не отговарят дори на основните условия за безопасно обезвреждане на отпадъците. Въпреки напредъка в създаването на регионални системи за управление на отпадъците и напредъка в подготвителната работа, нито едно от регионалните депа на Република Северна Македония не е завършено. България остава най-енергоемката икономика и икономиката с най-висок интензитет на емисиите на парникови газове в ЕС. В Държавния доклад на България 2020 се посочва, че през 2017г. България се е нуждала от 3,8 пъти повече енергия и е произвеждала 4,4 пъти повече въглеродни емисии на единица БВП от средното за ЕС. Страната обаче не изостава от предприетото темпо за постигане на своите цели по отношение на емисиите на парникови газове и енергията от възобновяеми източници. Въпреки това, към момента тя не напредва към индикативните цели за енергийна ефективност, а разликата между настоящите и целевите равнища на потребление на енергия става все по-голяма.

Въпреки че в България са предприети политически действия за насърчаване на зеления преход, страната продължава да изостава от ЕС по отношение на всички компоненти на кръговата икономика и ресурсната ефективност. Мащабът на производителността на ресурсите в Република Северна Македония също е далеч под средния за ЕС-28. И в двете държави липсва стратегия за кръгова икономика. Република Северна Македония дори не събира данни за рециклирането и кръговото използване на материали и показва, че тези практики не са достатъчно развити. Поради това има спешен призив към двете страни да се справят с предизвикателството да насърчат и подкрепят по-активно принципите на кръговата икономика и свързаните с тях производствени практики.

Други важни цели на Зелената сделка на ЕС се отнасят до земеделските и хранително-преработвателните практики. Делът на селското стопанство в БВП в трансграничния регион постепенно намалява през последното десетилетие, като най-големи дялове притежават Югоизточните и Източните райони на Северна Македония. Няма надеждни данни за използването на химически пестициди и антимикуробни средства, както и за мащаба на загубите на хранителни вещества и нивото на развитие на биологичното земеделие - всички тези компоненти имат зелени цели до 2030 г. Не се очаква съответните показатели да показват значителни приноси към зелените цели, но има потенциал за насърчаване на устойчиво и екологосъобразно производство на безопасни и качествени храни и

развитие на вериги за органични храни, които могат да имат по-голямо въздействие по отношение на опазването на биологичното разнообразие и продоволствената сигурност.

1.10 Ограничена трансгранична свързаност и вътрешнорегионална мобилност

Липсата на железопътна, високоскоростна пътна и/или магистрална връзка между двете държави, нарастващият трансграничен трафик, перспективите за разширяване на достъпа до основната мрежа TEN-T водят до недостатъчни възможности за преминаване на границите и затрудняват товарния и пътническия транспорт. По границата има само 3 действащи гранични контролно-пропускателни пункта, обслужващи население от около 1 милион души. Всички тези липсващи връзки и неизползваният потенциал за мобилност в обхвата на свързаността наблягат на необходимостта от подобряване на трансграничния достъп до TEN-T, като се вземат предвид и перспективите за ускорено разширяване на ЕС.

Един от европейските велосипедни маршрути, а именно „Пътят на Желязната завеса Евро Вело 13“, преминава през региона на трансграничното сътрудничество. Маршрутите Евро Вело имат туристическа цел, поради което нямат принос към свързаността, а улесняват туристическата мобилност, което оказва въздействие върху общия икономически растеж на граничния регион. Нито един от сегментите на коридора EuroVelo, преминаващ през Северна Македония и България, обаче не е разработен или поне маркиран.

2. ДВИЖЕЩИ СИЛИ

2.1 Благоприятен макроикономически контекст и производителност на МСП

Пандемията от COVID-19 наруши живота във всички страни и общности и се отрази негативно на глобалния икономически растеж през 2020 г. отвъд всичко, преживяно за почти век. Прогнозите обаче показват, че епидемията е намалила глобалния икономически растеж през 2020 г. до годишен темп от около -3,2%, с възстановяване от 5,9% прогнозирано за 2021 г. Ето защо този раздел набляга на макроикономическата стабилност и потенциала за растеж, които двете страни показаха до COVID-19. Що се отнася до Република България, БВП се колебае около 3% от 2016 г. насам, като общата факторна производителност е основният показател за неговото увеличение, наред с нарастващия експортен пазарен дял, намаляване на разходите за труд за единица продукция и продължаващата интеграция в световните вериги за създаване на стойност. Благодарение на силния износ и повишеното вътрешно търсене, БВП на Северна Македония нарасна с 3,2 % през 2019 г.

На ниво на трансграничния регион някои несъответствия в регионалните дялове на БВП за 2019 г. оформят настоящите икономически перспективи в региона: Благоевградска област (2,62%), област Кюстендил (0,93%), Югоизточен регион (8,92%), Източен регион (8,17 %), Североизточен регион (5,03%).

По отношение на брутна добавена стойност (БДС) най-висок дял на произведената стопанска продукция се отчита в област Благоевград в сектора на услугите, следвана от Източен и Югоизточен регион на Република Северна Македония, които са се специализирали в областта на селското стопанство. Като цяло регионалната специализация на ТГС наподобява ниско икономическо развитие и неконкурентоспособни икономически резултати с ограничени възможности за местни компании да се присъединят към глобалните вериги за създаване на стойност. България е сред най-големите търговски партньори на Северна Македония и това е ключова предпоставка за изграждане на регионални вериги за създаване на стойност. По данни на Агенция "Митници" товарният трафик и движението на хора между двете страни се увеличават годишно средно с 10%.

2.2 Богато биоразнообразие със силно въздействие върху икономическия растеж

Програмната територия разполага с много богато и разнообразно природно наследство. Република България се нарежда на трето място в Националната екологична мрежа (НИМ) на ЕС, като включва 34,4% от своята територия в мрежата „Натура 2000“. Българската част от територията на ТГС района обхваща природни паркове и резервати, които се ползват с различни форми на защита. Редица естествени местообитания, разположени на границата на Република Северна Македония, са официално номинирани за кандидати за обекти на мрежата „Емералд“. Националната мрежа Емералд в Република Северна Македония включва 16 обекта, които представляват около 80 % от цялата мрежа. Важни екологични коридори с геоморфологично, орнитологично и ботаническо значение минават през граничната страна на Република Северна Македония. От септември 2021г. на Осоговските планини е предоставен защитен статут, който обхваща площ от 48 829,26 хектара. Други области са на път да станат защитени от мрежата „Емералд“ – това са Долна Брегалница и Малешевска планина, като последните обхващат 11 460,89 хектара защитени зони. Програмният район принадлежи към „Балканския зелен пояс“, който е най-южната част на европейския зелен пояс.

Въпреки различната екологична защита, от която се ползва районът на ТГС, на негова територия има области със загуба, разпокъсаност и изменение на местообитанията, намалени или разрушени екосистеми. Основни причини за това са: слаби системи за контрол, ниско ниво на образование, липса на информация, голяма уязвимост към природни и причинени от човека опасности, липса на интегрирано планиране и основани на екосистемите практики и услуги и др. Според Комисията и стратегията на ЕС за биологичното разнообразие 2030г., развитието на екологосъобразна инфраструктура (ЕИ) е най-добрият пример за основани на екосистемите практики, които допринасят за устойчиви общности и водят до множество ползи за дадена територия. Тези допълнителни ползи включват подобряване на човешкото здраве и благосъстояние, подобрени екологични услуги и икономически растеж. ЕИ има за цел укрепване и възстановяване на увредените екосистеми чрез укрепване на интегрираното управление на земята. Както се подчертава в стратегията на ЕС за екологосъобразна инфраструктура, инвестициите в ЕИ имат значителен потенциал за укрепване на регионалното и градското развитие, включително чрез запазване или създаване на работни места. Богатото биологично разнообразие на региона е основа за развитието и диверсификацията на различните форми на туризъм.

3. СЪВМЕСТНИ НУЖДИ ОТ ИНВЕСТИЦИИ

- Инвестиции за многосекторни интегрирани териториални мерки, насочени към преодоляване на неравенствата в доходите, относително високия риск от бедност, социалното приобщаване чрез услуги базирани на общността и интегрирана заетост, подобряване на достъпа и качеството на услугите от общ интерес за хората и предприятията;
- Инвестиции за разработване и прилагане на привлекателни перспективи за заетост и всеобхватни цифрови програми за повишаване на квалификацията, включително мерки от обхвата на сребърната икономика;
- Инвестиции за технологична модернизация, възприемане на модели на кръговост, обособяване, интернационализация, предприемачество, достъп и създаване на регионални вериги за създаване на стойност, улесняване на трансграничните мрежи от предприятия и др.
- Инвестиции за въвеждане и разпространение на подхода „технология с определена цел“ (‘tech-with-a-purpose’), който би стимулирал научноизследователската и развойна дейност, за да се намерят решения, които отговарят на неотложността на екологичните и социалните предизвикателства на трансграничното сътрудничество;

- Инвестиции за разработване на основани на екосистемите подходи и зелени решения при разглеждането на въпроси, свързани с околната среда, както и за съвместни техники за защита и запазване на хабитати и местообитания;
- Инвестиции за интегрирано развитие на устойчиви туристически практики и продукти;
- Инвестиции за подобряване на трансграничната свързаност и мобилност.

4. ДОПЪЛВАНЕ И СИНЕРГИЯ С ДРУГИ ПРОГРАМИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

Програмата IPA III между България и Северна Македония допълва други инструменти и програми за финансиране като Интеррег VI-A ИПП програмата Гърция - Северна Македония и Интеррег VI-B ИПП Адриатико-Йонийска програма. Ще се поддържа тясна координация между Управляващия орган и Делегацията на ЕС в Северна Македония, за да се максимизира ефектът от помощта с други дейности на ЕС в припокриващите се области на подкрепа. Синергията и кумулативният ефект от това допълване могат да бъдат очертани според приоритетите на програмата IPA III, както следва:

ПРИОРИТЕТ 1 ПО-ЗЕЛЕН ГРАНИЧЕН РЕГИОН (зелена инфраструктура)

Тези теми са обхванати в *Програмата за околната среда и националната приоритетна рамка за действие за „Натура 2000“* за програмния период 2021—2027г. Съгласно член 5, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2021/1060 най-малко 60 % от приноса на ЕФРР по програмата се разпределя за цел на политиката 2 „По-зелен граничен регион“ и други две цели на политиката. Териториалният анализ очертава замърсяването на реките, наводненията, свлачищата и пожарите като най-големите екологични проблеми на граничния регион. За да се осигури трайно въздействие върху екологичната инфраструктура, настоящата програма взаимодейства с Програмата за околната среда за периода 2021—2027г. в областта на насърчаване на укрепването на биологичното разнообразие, „зелената“ инфраструктура в градските райони и намаляването на замърсяването. Това решение взема предвид и разграничаването със значителните финансови средства по фонд „Справедлив преход“, които ще бъдат инвестирани в зелени мерки в трансграничния регион. Фондът за справедлив преход като нов финансов инструмент на ЕС ще подкрепи териториите, най-засегнати от прехода към климатична неутралност и за предотвратяване на увеличаване на регионалните различия. *Националната приоритетна рамка за действие за „Натура 2000“* е насочена към осигуряване на ефективно управление на *националната екологична мрежа и защита на природните местообитания и видове* от европейско и национално значение, за спиране на загубата на биологично разнообразие чрез подобряване на опазването на природата, биологичното разнообразие и зелена инфраструктура. Новата транснационална програма EURO-MED за периода 2021—2027 г., към която наскоро се присъединиха Република Северна Македония и Република България, предвижда прилагането на концепция за зелена инфраструктура, която може постепенно да подобри достъпността на услуги, които са свързани с екосистеми и да подкрепи визията за опазване на биологичното разнообразие като добавена икономическа стойност за регионите. Същата цел преследва и програмата ADRION, в която участва Република Северна Македония. Опитът, натрупан по време на прилагането на двустранния документ ЕС-Северна Македония от 2021 г. „ЕС за екологични стандарти и чист въздух“ в областта на правната, институционалната и административната рамка за екологичен преход към модерна и ресурсно ефективна икономика се очаква да доведе до по-компетентно и пълноценно разглеждане на екологичните проблеми по Програмата. Двустранната програма предвижда предоставяне на подкрепа за създаване на Зелени пояси. В същото време програмата (Интеррег VI-A) ИПА България - Северна Македония 2021-2027 предоставя подкрепа за зелена инфраструктура и се счита, че заедно и двата инструмента произвеждат важни допълващи ефекти за усилията на ТГС за справяне с извънредната климатична ситуация. По този начин индивидуалното участие на България и Северна Македония в

различни, широкообхватни програми, финансирани от ЕС, създава важни и полезни взаимодействия с програмата ИПП III. Голяма част от взаимодействия между различните програми се осъществяват в областта на околната среда, където съвместните усилия за подобряване на екологичния аспект на социално-икономическото развитие и за поддържане на здравословна и защитена околна среда съвпадат, и по този начин оказват по-голямо въздействие, ефективност и положителен ефект върху околната среда.

ПРИОРИТЕТ 2 ПО-СВЪРЗАН ГРАНИЧЕН РЕГИОН (комуникационни връзки, разширен достъп до ядрото TEN-T)

Проектът „Създаване на нов граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) Струмяни - Берово“ между България и Северна Македония по настоящата програма допълва интервенциите по Програмата за транспортна свързаност 2021—2027г. за развитие на отношенията със съседните държави. Изграждане на железопътна връзка между Република България и Република Северна Македония, модернизиране на участъка София-Перник-Радомир и завършване на модернизацията на участъка Елин Пелин – Костенец. Предвиденото разширяване на достъпа до основната мрежа TEN-T чрез осигуряване на пряка пътна връзка с автомагистрала „Струма“ в България като част от основния коридор „Ориент/Източно Средиземноморие“ ще укрепи регионалната свързаност и трансграничната мобилност.

Допълняемостта и синергията също се търсят с дейностите по Инструмента за управление на границите и визовата политика (ИУГВП) и Индивидуалните мерки по ИПП III за укрепване на капацитета за реагиране за управление на миграционните потоци и управлението на границите в Западните Балкани. Тъй като стратегическият проект не е достатъчно зрял на етапа на подготовка на програмата, след като параметрите на ГКПП и техническия дизайн на проекта бъдат предоставени, ще бъде подписан протокол между управителните органи на Интеррег VI-A ИПП България-Северна Македония, и ИУГВП с оглед установяване на ясно допълване и осигуряване на липса на дублиране, като същевременно се спазват правилата за допустимост съгласно съответните разпоредби, отговарящи за работата на инструментите, посочени по-горе. Финансиране на мащабни ИТ системи по отношение на стратегическия проект не е предвидено по Интеррег VI-A ИПП България-Северна Македония.

ПРИОРИТЕТ 3 ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН (Интегрирано териториално развитие на регионите)

В Програмата за регионално развитие 2021—2027 по приоритет 1: *Интегрирано градско развитие и Приоритет 2: Интегрирано териториално развитие на регионите* са предвидени интервенции за прилагане на инфраструктурни мерки, които са насочени към подобряване и развитие на културата, туризма, устойчивата градска мобилност, цифровата и безопасна транспортна свързаност, мерки за подобряване на качеството на околната среда, като например зелена инфраструктура, мерки за насърчаване на инвестициите в икономическа дейност в техническа инфраструктура за развитие на промишлени зони или друга инфраструктура за развитие на икономически дейности и подкрепа за иновациите и развитието на МСП. В програмата Интеррег VI-A ИПП Гърция –Северна Македония 2021—2027г. (Югоизточния регион за планиране на Северна Македония) се предвиждат мерки, насочени към подпомагане на предприемачеството и стартиращите предприятия, ориентирани към трансгранични продукти и услуги, туризъм, трансфер на знания и ИКТ.

Инструментът за предприсъединителна помощ (IPA III) за Северна Македония предоставя важна помощ, допълваща широко финансовата подкрепа от ЕС в региона. В контекста на IPA III, програма

„ЕС за Преспа“³ се разглежда като инструмент за засилване на съвместния ангажимент на двете държави за ускоряване на изпълнението на Зелената сделка на тяхна територия. Въпреки факта, че географският обхват на програмата „ЕС за Преспа“ не се припокрива с програмния район на програмата за трансгранично сътрудничество, добавената стойност на инициативата „Преспа“ допълва дейностите и създава полезни взаимодействия от полза за целия регион. Областта на политиката, към която двете програми взаимодействат в най-голяма степен, е Европейската зелена сделка, в която различните стълбове на биологичното разнообразие заемат централно място. Подходящ инструмент за изграждане на полезни взаимодействия между двете програми може да бъде изпълнението на паралелни или последователни действия в различни, но съседни територии, с цел да се подобри екологичната пропускливост и да се разширят екологичните коридори от изток на запад, както и да се подкрепи разработването на устойчиви туристически продукти.

Инструментът за оборудване за митнически контрол няма да се припокрива с дейностите на настоящата програма. Всяка от тези програми ще се фокусира върху различни видове подкрепа за митниците: Програмата на ЕС за борба с измамите ще подпомага, наред с другото, закупуването на оборудване, включително малко митническо оборудване за митническите и немитническите органи, където е специално насочено към защита на финансовите интереси на Съюза, докато новият инструмент за оборудване за митнически контрол е предназначен да финансира придобиването на по-голямо митническо оборудване, за да се подобри еднаквостта при извършването на митническия контрол в държавите-членки. Например, следните видове оборудване биха могли да попаднат в обхвата на програмата на ЕС за борба с измамите, без да се припокриват с оборудването за митнически контрол.

Инструментът за предприсъединителна помощ ще подкрепи страните от разширяването в предотвратяването и справянето с организираната престъпност и корупцията и в укрепването на техните правоприлагащи способности и способности за управление на миграцията, включително управлението на границите няма да се припокрива с дейностите на настоящата програма. Той ще подкрепя сътрудничеството в областта на миграцията, включително управлението на границите, осигуряването на достъп до международна закрила, споделянето на съответната информация, укрепването на ползите от миграцията за развитието, улесняването на законната и трудовата миграция, засилването на граничния контрол и продължаването на усилията ни в борбата срещу незаконната миграция, трафика на хора и контрабанда на мигранти.

Програмата има потенциално силно въздействие върху напредъка в изпълнението на 5 от 6-те водещи инициативи на стратегията ЕС – Западни Балкани. Развитието на бизнеса като цяло се счита за най-благоприятната област за кумулативната политика на ЕС и интервенциите за финансиране в Западните Балкани (т.нар. WB6) и в областта на трансграничното сътрудничество. Като предоставя подкрепа на предприятия в граничните зони за интернационализиране и присъединяване към международни вериги за създаване на стойност, програмата допълва усилията на 6-ия Инвестиционен форум на Западните Балкани (WB6 CIF) за улесняване на контактите между предприятията и популяризиране на Западните Балкани като една инвестиционна дестинация. Поради това програмата разширява възможностите за свързване в мрежа на бизнес общностите между географската област на въздействие на трансграничното сътрудничество и региона на Западните Балкани и по този начин създава перспективи за нововъзникващите вериги за създаване на стойност на Балканите (обяснено също и в документа за Насоки за границите). Програмата играе решаваща роля в програмата за свързаност на WP6 и отчасти във връзка с водещата инициатива „Сигурност и миграция“, като полага основите за по-лесно и по-бързо движение на гражданите, предприятията и столиците между Западните Балкани и ЕС чрез изграждането на нов граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП Струмяни - Берово) на границата на Република България и Република Северна Македония. По приоритет 3 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“, програмата ще се стреми да разшири сухопътната свързаност,

³ C(2021)9732 Commission Implementing Decision of 16.12.2021

като подкрепя развитието на алтернативна мобилност, включително мрежа от велосипедни алеи, „черни“ горски и селски пътища, хеликоптерни площадки и др. Програмата засяга приоритетите на екологичната програма на WB6 във връзка с опазването и възстановяването на екосистемите. Приносът на програмата по тази цел е под формата на малки проекти в подкрепа на развитието на зелена инфраструктура с цел увеличаване на екологичната пропускливост и предотвратяване на загубата на биологично разнообразие. Стратегическите основи (Програмата в областта на цифровите технологии за Западните Балкани) и концентрацията на програмата изграждат силни полезни взаимодействия (в областта на цифровата икономика и общество) и поемат еднакви пътища, за да могат гражданите на региона на WP6 и на трансграничния регион да се възползват в пълна степен от предимствата на ускорената и неизбежна цифрова трансформация. И накрая, но не на последно място, въпреки продължаващите политически спорове между Република България и Република Северна Македония, програмата изпраща положително послание до всички заинтересовани страни, че при поддържането на добросъседски отношения на териториално равнище двустранните спорове вече не са пречки пред растежа и просперитета.

По отношение на прилагането на междупрограмен координационен подход за преодоляване на географските и тематичните предизвикателства и за улесняване на полезните взаимодействия между програмите управляващите органи ще поемат два курса: 1) Поканване на представители на управителните органи на всички релевантни (тези, чийто географски обхват съвпада с областта на трансграничното сътрудничество) програми за финансиране на ЕС, които да се включат към Съвместния комитет за наблюдение/Съвместната работна група за програмиране на програмата; и 2) Създаване на междупрограмни тематични работни групи и обмен на служители/експерти на етапа на разработване на насоките за кандидатите.

5. НАУЧЕНИ УРОЦИ

Въпреки тематичната концентрация, наложена от регламентите на ЕС през периода 2014—2020г., областите на интервенция, определени в рамките на програмата INTERREG-ИПП за трансгранично сътрудничество за периода 2014—2020г., все още остават доста разнообразни и без никаква взаимозависимост. За разлика от ограничените (дори намалени през периода 2014—2020г.) финансови ресурси, интересът към Програмата остава висок и през двата програмни периода. През периода 2007—2013 г. в рамките на 3-те открити покани за представяне на проектни предложения са подадени 320 проектни предложения и са подписани 100 договора, докато през периода 2014—2020 г. по 2 открити покани са подадени 379 проекта и са подписани 73 договора за безвъзмездно финансиране. Това показва, че повече от 75 % от предложенията за проекти не са били финансирани и че частичните секторни инвестиции въз основа на открити покани за представяне на предложения са довели, от една страна, до сериозна конкуренция и високи очаквания на потенциалните бенефициенти, а от друга страна до разпокъсани и непоследователни интервенции, някои от които не са били пряко свързани с действителните нужди и потенциал на трансграничния регион. Въпреки демонстрирания голям интерес, ниската компетентност на някои бенефициенти по отношение на изпълнението на определени мерки и ниското равнище на партньорство между публичния и неправителствения сектор допринесоха за недостатъчната капитализация на резултатите от проектите. Освен това се наблюдава изчерпване при генерирането на идеи за проекти – например увеличен брой проекти, с вече финансирани подобни идеи/цели и във всички покани повечето кандидати са една и съща организация/институции. С цел подобряване на капацитета на някои бенефициенти да подготвят и изпълняват проекти, новата Програма ще използва средства от техническа помощ (ТП) за организиране на информационните дни и обучителни сесии за потенциални бенефициенти след стартирането на поканите за набиране на предложения и форумите за партньорство за идентифициране на партньорите по проекта, както и за обучения по време на периода на изпълнение на проектите.

Оценката на въздействието на програмата за периода 2007—2013 г., както и междинната оценка на програмата за периода 2014—2020 г. показват, че в съответствие с многообразието на областите на интервенция са постигнати голям брой и различни резултати. От финансова гледна точка се наблюдава драстично несъответствие между наличните, поисканите и договорените средства – средно общият бюджет на всички заявления надвишава с 345 % наличното финансиране, докато само 20 % от общия размер на поисканото финансиране са договорени. Често подобна финансова непропорционалност е предпоставка за слаби ефекти от Програмата по отношение на ефективността и устойчивостта. Ето защо за програмата е трудно да извлече ползи за общностите, да засили въздействието си върху региона и по-специално неговата добавена стойност, постигната чрез сътрудничество. В това отношение, за да се постигне видимо въздействие, беше препоръчан нов, ориентиран в по-голяма степен към резултатите подход при изпълнението на бъдещите програми. Очаква се по-добра насоченост на програмата да засили връзките между потребностите и ресурсите (чрез концентриране на повече средства към най-търсените области на интервенция), като по този начин ще се постигнат пропорционални и устойчиви въздействия върху територията.

6. МАКРОРЕГИОНАЛНИ СТРАТЕГИИ (MPC)

Териториалните предизвикателства, към които е насочена програмата за трансгранично сътрудничество (напр. заплахи за околната среда, неравномерно социално-икономическо развитие, некоординирани системи за образование, научни изследвания и иновации), също са признати като такива в стратегията за региона на река Дунав (EUSDR) (България) и в стратегията за региона на Адриатическо и Йонийско море (EUAIRS) (Северна Македония). Това открива възможности за съгласуване на съответните приоритети на програмата за трансгранично сътрудничество с двете макрорегионални стратегии и за включването им в стратегическата рамка на референтната програма. Програмният район обаче не е в близост нито до басейна на река Дунав, нито до басейна на Адриатическо и Йонийско море. Това обстоятелство позволява включването на MPC главно от гледна точка на непреките полезни взаимодействия и принос. По-специално, полезните взаимодействия и координацията на действията между програмата за трансгранично сътрудничество и двете MPC могат потенциално да бъдат предвидени в областта на институционалния капацитет и обмена на практики/знания/решения в следните приоритети на MPC:

Приоритетна област 3 „Насърчаване на културата и туризма, контакти между хората“ (EUSDR) и стълб 4 „Устойчив туризъм“ (EUAIRS)

Значителен обхват на действията по програмата за трансгранично сътрудничество, които ще бъдат подкрепяни по приоритет „Интегрирано развитие на граничния регион“, ще бъде съсредоточен върху туризма. Очаква се инвестициите да подобрят инфраструктурата и услугите, свързани с туризма, търговската марка и маркетинга, както и да засилят междуинституционалната координация и разработването на политики, като същевременно насърчават опазването и повторното свързване с природните екосистеми с цел постигане на устойчива трансгранична туристическа общност. Отношенията между хората са в основата на тази общност.

Приоритетни области 5 „Рискове за околната среда“, 6 „Биологично разнообразие, ландшафти, качество на въздуха и почвите“ и 10 „Институционален капацитет и сътрудничество“ (EUSDR) и стълб 3 „Качество на околната среда“ (EUAIRS)

По приоритет 1 „По-зелен граничен регион“ програмата за трансгранично сътрудничество ще се стреми да подобри екологосъобразната инфраструктура като средство за защита и разширяване на екологичната свързаност, както и за предотвратяване на загубата на биологично разнообразие и срина на екосистемите. Публичните органи все по-често се признават като основни доставчици на екосистемни услуги при изграждането и възстановяването на зелени площи, поради което

предлагането на практики за укрепване на институционалния капацитет за адаптиране към изменението на климата заедно с разпространението на „зелени“ решения биха допринесли за постигането на целите на EUSDR и EUAIRS.

7. ПРОГРАМНА СТРАТЕГИЯ: основни предизвикателства за развитие и политически отговори

Политиката и стратегическата рамка на програмата се появиха в резултат на тригодишен процес на подготовка. Процесът започна през 2019 г. с регионални консултации от двете страни на границата, допълнени от паралелно проучване на трансграничните териториални нужди и потенциали – и двете предоставиха данни и тенденции „отдолу-нагоре“. По време на срещите със заинтересовани страни от регионите бяха потвърдени като продължаващи и все още нерешени някои добре познати териториални предизвикателства (като липса на разнообразни възможности за работа, висока безработица, ниски доходи, неравномерно развити условия за целогодишен туризъм в района на ТБ, и др.). Потвърди се, че туризмът е най-подходящият сектор за изграждане на силни връзки за сътрудничество, но постоянните пречки пред мобилността пречат на потенциала на сектора да се развива и разширява, отчасти поради ограниченото участие на доставчиците на туристически услуги в програмата (в повечето случаи това са МСП) . Подчертана е необходимостта да се осигури равен достъп на МСП до програмните ресурси и да се възприемат предприятията като стимулатори на промяната, отговарящи обаче на техните специфични нужди, особено в областта на конкурентоспособността и интернационализацията. Положително беше оценена перспективата за създаване на трансгранични вериги с добавена стойност в определени сектори. По време на регионалните консултации се проведе обширна дискусия относно необходимостта институциите да направят повече, за да спрат загубата на биоразнообразие, тъй като биоразнообразието се счита за един от най-големите активи на програмната област. Беше изразено, че класическите дейности по възстановяване и опазване, които включват голям брой инициативи за озеленяване, могат да бъдат разширени и в градските райони, така че да се постигнат градски зелени трансформации, които създават положително въздействие върху околната среда, здравето и благосъстоянието като цяло.

Повечето от обсъжданите териториални нужди и потенциали са намерили своята доказателствена подкрепа в териториалния анализ и са допълнително свързани с ключови политики на ЕС като зелен и цифров преход, Териториален дневен ред 2030, разширяване на ЕС със Западните Балкани. В светлината на последните заключения на Съвета относно разширяването и процеса на стабилизиране и асоцииране с Северна Македония, които потвърждават това, програмната стратегия е разработена по начин, който да подкрепи европейската перспектива на страната партньор по нейния път за присъединяване към ЕС. Богатите възможности на РО5 за териториално развитие, особено от гледна точка на функционирането на демократичните институции и икономическите реформи, които са част от „основите“, са напълно включени в програмната стратегия и механизмите за нейното изпълнение. Поради това се очаква програмата да допринесе за процеса на присъединяване и в същото време за укрепване на териториалното сближаване, като се има предвид всичко това, както и отчитайки необходимостта от запазване на културните, социални и икономически връзки между регионите на двете страни, Съвместната работна група (СРТ) се съгласи със следната обща цел на програмата:

Укрепване на териториалното сближаване в трансграничен регион между Република България и Република Северна Македония

Програмната цел е амбициозна – наблюдават се значителни териториални различия между програмните региони с екстремни диапазони на социално-икономическо развитие, докато цялостното икономическо представяне на трансграничната зона остава по-ниско от ЕС и съответното средно за страната. Програмният отговор на това предизвикателство е очертаването на програмния приоритет

„Интегрирано развитие на трансграничния регион“ с 20% бюджет, предназначен за МСП за подобряване на тяхната конкурентоспособност и за поставяне на основите за създаване на трансгранични вериги на стойност (кооперативни трансгранични пазар). Изпълнението на приоритета чрез специфичната цел на РО5 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културно наследство и сигурност в райони, различни от градските“ е насочено към няколко други териториални предизвикателства като обезлюдяване, застаряване, висока безработица (особено младежка), ниско ниво на доходи. Интегрираното развитие напълно съответства на целта на програмата, тъй като и двете концепции предпоставят силно сътрудничество и сътрудничество между териториалните участници. Насърчаването на истинското сътрудничество в рамките на този приоритет е извършено на три нива: програмиране (СРГ), изпълнение (чрез ИНТЕРРЕГ индикатори, предопределящи трансграничното измерение на инвестициите) и управление (ще бъде създаден съвместен комитет за участие в процеса на подбор на проекти).

Освен това програмата отговаря на едно от най-големите териториални предизвикателства, което създава значителни пречки за мобилност и свързаност – липсата на достатъчно гранични контролно-пропускателни пунктове за справяне с нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни. Тъй като това е въпрос от значение за разширяването на ЕС и изисква обширна междуинституционална координация и участие, както и голямо финансиране, СРГ съгласува програмното решение (създаване на нов ГККП в рамките на РО3 „По-свързана Европа чрез повишаване на мобилността“) да премине под формата на стратегически проект, за да обвърже по-точно подкрепата на програмата с търсения ефект. Този подход отгоре надолу към програмирането отново потвърди курса на развитие на Република Северна Македония за присъединяване към ЕС, като в същото време легитимира двустранните ангажименти между двете страни за по-нататъшно укрепване на техните съседски отношения и регионалното сътрудничество (стълбовете на европейската перспектива на Западните Балкани). Освен това се очаква изпълнението на този проект частично да запълни празнините в трансграничната пътна транспортна мрежа, както е подчертано в Документа за ориентация на границите като необходимост от съвместни действия.

Новият законодателен пакет на ЕС относно сближаването направи политическите действия, произтичащи от Зелената сделка, наложителни за всички програми, финансирани от ЕС. По този начин изборът на РО2 като приоритет в програмата беше включен на принципа „отгоре надолу“. Дори и при липса на такова задължение обаче, събраните данни от регионалните консултации и Териториалния анализ в областта на околната среда недвусмислено потвърждават необходимостта от съвместни действия за опазване и опазване на биоразнообразието на трансграничния регион. Интересът на местните участници към съвместни усилия в тази област е традиционно силен. Загубата на биологично разнообразие отново се определя като ключов екологичен проблем в програмната област. Стратегията за биологично разнообразие на ЕС 2030 определя загубата на биологично разнообразие и колапса на екосистемата като една от най-големите заплахи, пред които е изправено човечеството през следващото десетилетие. От 2007 до 2020 г. бяха подкрепени редица проекти за трансгранично сътрудничество, които са насочени към преодоляване на това сложно предизвикателство. Повечето от подкрепените проекти бяха насочени към аспекта, свързан със защита на биоразнообразието, под формата на еднократни съвместни инициативи, оставяйки обаче компонентите, свързани с политиката за опазване на биоразнообразие недостатъчно засегнати. Избраният РО2 SO (vii) представлява тематично продължение на дейностите от програмния период 2014-2020 г. на дейностите по РА1 Околна среда, по-конкретно SO1.1 „Опазване на околната среда и устойчиво използване на общите природни ресурси на трансграничния регион. Ето защо, надграждайки постигнатите резултати в областта, настоящата програма 2021-2027 ще се стреми да подкрепя действия, които или съчетават двете практики (защита и опазване), или поставят фокус върху устойчивите решения за опазване на биологичното разнообразие. Пример за това е развитието на зелена инфраструктура (ГИ), която все повече се признава като общо решение на различни екологични проблеми поради широкото си

положително въздействие върху всички компоненти на околната среда, както и върху човешкото благополучие.

8. ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИНЦИПИ

Програмата за ТГС ще проверява всеки проект, одобрен за финансиране, дали противоречи на принципите, описани тук. От гледна точка на Хартата на основните права на ЕС, УО ще се стреми да осигури баланс между половете в състава на Съвместния комитет за наблюдение /СКН/, както и ще изисква от организаторите на проекти да се придържат към Хартата на ЕС и да предоставят доказателства за това. Управляващият орган ще предприеме всякакви възможни действия по време на подготовката, изпълнението, мониторинга, докладването и оценката на програмата за трансгранично сътрудничество, за да повлияе положително върху изкореняването на бедността, социалното изключване и всяка форма на неравенство и дискриминация чрез насърчване на социалното включване и обхващане на принципите и целите на ЕС Хартата. Всички подкрепяни проектни дейности, независимо от секторния им фокус, трябва да допринесат за постигането на поне една от избраните 7 цели за устойчиво развитие (ЦУР), които най-вероятно ще бъдат разгледани от програмата. Тези цели за устойчиво развитие са: (7) Достъпна и чиста енергия, (8) Достоеен труд и икономически растеж, (9) Индустрия, иновации и инфраструктура, (10) Намалени неравенства, (12) Отговорно потребление и производство, (13) Действия срещу климата, (15) Живот на сушата.

Екологичното измерение на устойчивостта се корени в цялата програма. За да се гарантира максимално спазване на принципите и целите на Зелената сделка, всеки проект, подкрепян от програмата, трябва да има зелен компонент, който допринася за поне една от екологичните цели, посочени в член 9 от Регламента за таксономията. Такъв подход осигурява широко популяризиране и приложимост на принципа „Не причинявай значителна вреда“ (DNSH). Програмата също така ще популяризира принципа на Новия европейски Баухаус (NEB), като изисква от кандидатите и организаторите на проекти да съгласуват своите проектни дейности със заобикалящата среда, за да осигурят хармонично съвместно съществуване с природата, социално включване и достъпност на целите на този принцип. Подкрепените проекти трябва в идеалния случай да допринасят за възстановяването на околната среда и функциите и услугите на екосистемата, неутралността на климата, както и устойчивото управление и подобряване на културните ландшафти.

Предвижда се програмен принос към целите на ЕС за климата и биоразнообразието. Програмата ще вземе предвид важноста на борбата с упадъка на биологичното разнообразие и ще се занимава със Стратегията за биологично разнообразие за 2030 г., като оцени индикативния принос към целите за биоразнообразието, представляващ приблизително 16% от средствата от ЕФРР (въз основа на свързаната методология за изчисление). Програмата оценява ориентиран принос, представляващ приблизително 30,11% от средствата от ЕФРР за подкрепа на целите по изменение на климата и приблизително 41,99% за постигане на екологичните цели.

Всички подкрепяни от програмата субекти и предприятия трябва да се стремят да поемат вълната на цифровата трансформация и да предложат цифрови решения съгласно концепцията за „един стандарт за всички“ и по този начин да отчитат приложимостта на принципа на електронното сближаване.

Всяка ПП практика, свързана с програмата за ТГС, която ще се осъществява на територията на България, независимо от вида на възложителя, ще бъде приведена в съответствие с принципа на стратегическите обществени поръчки. Това е така, защото новите директиви на ЕС за обществените поръчки вече са транспонирани в националното законодателство за обществени поръчки и по този начин възлагащата организация ще бъде законово насърчена да постигне по-голямо включване на иновативни, екологични и социални критерии при възлагане на обществени поръчки.

Принципът трайност на резултатите е заложен в изпълнението на програмата чрез редовни практики за наблюдение на подкрепяни проекти, за да се гарантира, че предоставеното финансиране е тясно свързано с устойчивостта на постигнатите резултати и да доведе до желаните териториален ефект.

1.3. Обосновка за избраните цели на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и форми на подпомагане, разглеждане, когато е целесъобразно, на липсващите връзки в трансграничната инфраструктура

За справка: член 17, параграф 3, буква в)

Таблица 1

Избрана цел на политиката или избрана специфична цел на Interreg	Избрана специфична цел	Приоритет	Обосновка на избора
<p>ЦП2 По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция на риска и управление и устойчива градска мобилност</p>	<p>Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване</p>	<p>По-зелен граничен район</p>	<p>Програмният район се характеризира с голямо биологично разнообразие. Въпреки това, поради много разнообразните си геоложки, топографски и хидроложки условия, районът е уязвим от вредни за биоразнообразието практики. Според Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. загубата на биологично разнообразие и сивът на екосистемите са една от най-големите заплахи, пред които е изправено човечеството през следващото десетилетие. Това превръща опазването на природата и възстановяването на здрави екосистеми в европейски приоритет. От основно значение за този приоритет е създаването на зелена инфраструктура (ЗИ), чиито широки последици оказват положително въздействие върху здравето и благосъстоянието на хората, подкрепя зелената икономика, създава възможности за работа и подобрява биологичното разнообразие. Регионалните и местните органи все повече се признават като основни изпълнители на природосъобразни услуги свързани с изграждането и възстановяването на зелени площи. В междинния доклад на ESPON от 2019 г., озаглавен „Състояние на европейската територия“, се подчертава, че районът на трансгранично сътрудничество се ползва с високо потенциално покритие на мрежата с ЗИ. Тъй като покритието на зелените площи в</p>

			<p>градски мащаб като цяло намалява, политиките за преодоляване на този недостиг следва да се съсредоточат върху въвеждане в екологичен режим на градските и крайградските райони, подобряването на свързаността на градските пространства и преобразуването на земеползването, доминирано от незалесени открити пространства в зелени площи с подобрени екологични качества. Те са само част от мерките, които програмата ще се стреми да подкрепи с цел подобряване на биологичното разнообразие чрез създаване на екологични коридори за предотвратяване на генетичната изолация, за разрешаване на миграцията на видовете и за поддържане и подобряване на здравите екосистеми. В този контекст стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. насърчава инвестициите в зелена инфраструктура да се осъществяват чрез трансгранично сътрудничество между държавите членки, включително чрез европейското териториално сътрудничество. В стратегията на ЕС за насърчаване на ЗИ се подчертава и регионалното/сближаващото измерение и популяризирането на ЗИ. Проектите, подкрепени по тази СЦ, ще бъдат под формата на безвъзмездни средства, като се има предвид естеството на операциите (трансгранично измерение и относително малък бюджет).</p>
<p>ЦПЗ По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността</p>	<p>Развитие на стабилна, устойчива на изменението на климата, интелигентна, сигурна и интермодална мобилност на национално, регионално и местно равнище, включително по-добър достъп до TEN-T и трансгранична мобилност</p>	<p>По-свързан граничен регион</p>	<p>В трансграничния регион понастоящем функционират 3 ГКПП(ГКПП Гюешево – Деве баир, ГКПП Логодаж – Делчево и ГКПП Златарево – Ново село), обслужващи население от близо 1 млн. души чрез осигуряване на пряк достъп до магистрала Струма в България, която е част от основния коридор на TEN-T „Ориент/Източно Средиземноморие“. Засиленият процес на разширяване на ЕС призова България и Северна Македония да се справят с предизвикателството за улесняване на ежегодното увеличаващия се трафик на товари и движение на хора между двете страни, или чрез увеличаване на капацитета за обслужване на</p>

			<p>настоящи ГКПП или чрез откриване на нов ГКПП между двете страни, чиято необходимост от това е призната още през 1999 г., когато България и Северна Македония подписаха Двустранно споразумение за създаване на нов ГКПП при село Клепало, свързващо общините Струмяни (България) и Берово (Северна Македония). Последните предложения на Комисията предвиждат по-нататъшно интегриране на държавите от Западните Балкани в политиките, програмите и пазарите на ЕС, а ако продължават да съществуват пречки пред мобилността по границите, ускоряването на процеса на разширяване на ЕС може да бъде застрашено от липсата на основни фактори за свързаност. В допълнение към това, улесненият и разширен достъп до границите и TEN-T ще създаде добавена стойност в по-широка икономическа перспектива, като разпространява страничните ефекти и улеснява взаимовръзките в транспортния и туристическия сектор. Очакваните инвестиции за подобряване на достъпа до границите и TEN-T ще доведат до значителни икономии на време, като скъсяват и времето за достъп до най-популярния ски курорт Банско в България (от първите десет във всички тематични класации). ЦПЗ е избрана като водеща политика поради голямото въздействие на подобрения достъп до границите и TEN-T върху регионалната свързаност и трансграничната мобилност. Изпълнението на тази СЦ ще бъде проект от стратегическо значение, подкрепен под формата на безвъзмездна помощ, като се има предвид естеството на операцията (трансгранично измерение и широко обществено въздействие).</p>
<p>ЦП 5 Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и</p>	<p>Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в райони, различни от градските</p>	<p>Интегрирано развитие на граничния регион</p>	<p>Очакваното нарастване на регионалните различия и периферията, разделението между градските и селските райони и необходимостта от насърчаване на изпълнението на целта за устойчиво развитие „никой да не бъде изоставен“ изискват интегрирани политики на местно ниво, за разлика от секторния подход, който все още преобладава в практиките за</p>

<p>местни инициативи</p>		<p>местно развитие в областта на трансграничното сътрудничество. Това подчертава значението на съобразените с местните условия подходи, а не на териториално недалновидните политики с малка връзка с териториалната реалност. Необходимостта от борба с неравномерно разпръснатите икономически последици от изолирани и спорадични интервенции доведе до концепцията за приобщаващо и интегрирано териториално развитие, което е в състояние да стимулира приобщаването, устойчивостта и конкурентоспособността чрез обединяване на ключови участници от всяка секторна верига за създаване на стойност в съвместни действия. Разликите в достъпа до услуги от общ интерес водят до риск доставчиците на услуги, предприятията и социалните дейности да се преместят в зони с по-добър достъп. Това се отнася по-специално за отдалечените райони, които нямат достъп до обществени услуги и икономически и социални възможности. Границата се явява бариера, а стопанската дейност остава предимно местна и градска, като липсва трансгранично измерение и въздействие. Липсващите връзки в трансграничното предоставяне на бизнес услуги и такива от общ интерес са основен фактор за отрицателната демографска динамика и за инертната икономика, която се проявява в района. По този начин програмата ще допринесе за приоритета „Справедлива Европа“ на Териториалният дневен ред до 2030 г. чрез прилагане на ориентиран към местните условия подход, за разлика от подхода „на парче“. Това предполага участието на всички участници, които играят активна роля в граничната икономика, като по този начин се дава възможност за многосекторни, отговорни и многостепенни управленски партньорства, които ще бъдат създадени в подкрепа на просперитета на граничния регион. Проектите, подкрепени по този СЦ, ще бъдат под формата на безвъзмездни средства, като се има предвид естеството на</p>
--------------------------	--	--

			<i>операциите (трансгранично измерение и относително малък бюджет).</i>
--	--	--	---

2. Приоритети

2.1. Приоритет 1. По-зелен граничен район

Насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска в трансграничния регион

2.1.1. Специфична цел

1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване

2.1.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Приоритет 1 По-зелен граничен регион в рамките на ЦП 2 „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“, тъй като използването на нови форми на зелени услуги, които се основават на голямото разнообразие от екологични мерки, би допринесло за поддържането на здравословна зелена, физическа и жизнена среда и освен това биха генерирали нематериални ползи за хората, включително естетически качества и развлекателни преживявания.

Връзката между биологичното разнообразие и предоставянето на природосъобразни услуги все още не е изградена в района на въздействие на Програмата за трансграничното сътрудничество, въпреки големия брой природни зони, които се ползват с различни национални и международни статутни закрития. Териториалният анализ на Програмата очертава замърсяването на реките, наводненията, свлачищата и пожарите като най-големите екологични проблеми на граничния район. Има силно замърсени речни участъци, по-специално във водосборния басейн на Струма, Брегалница, Струмица и част от река Вардар, които се дължат главно на прекия поток на отпадъчни води от промишлеността (и минните обекти) и домакинствата, минните залежи и използването на пестициди и торове в селското стопанство. Съгласно стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. екосистемите и техните услуги могат да бъдат запазени и подобрени чрез създаване на „зелена“ инфраструктура (ЗИ) и възстановяване на увредените екосистеми. ЗИ е стратегически планирана мрежа от природни и полуестествени райони, която има за цел да осигури широк набор от екосистемни услуги с положително въздействие върху всички компоненти на околната среда. Както се подчертава в стратегията на ЕС за зелена инфраструктура, инвестициите в ЗИ имат значителен потенциал за укрепване на регионалното и градското развитие, включително чрез запазване или създаване на работни места. Развитието на услуги основани на опазване на биоразнообразието в областта на трансграничното сътрудничество ще подобри практиките в сферата на околната среда, които се възползват от съществуващия потенциал на граничния регион и се основават на добре запазените природа и ландшафт, богатото биологично разнообразие, големия брой защитени зони и ландшафти, предприетите мерки за опазване на околната среда и за предотвратяване и смекчаване на риска.

Инвестициите в областта на опазването на околната среда и управлението на риска се основават на нуждите на програмната област, като например: незадоволителна екологична инфраструктура, рискове за околната среда, недостатъчна осведоменост на населението относно заплахите за

околната среда и липса на познания за екологосъобразни решения и т.н. Изграждане на вече съществуващия потенциал на граничния район, а именно: добре запазените природа и ландшафт, богатото биологично разнообразие, големият брой защитени зони и ландшафти, инвестициите в опазването на околната среда и предотвратяването и смекчаването на риска са абсолютно необходимо условие за създаване на по-добри условия на живот за хората в граничния район и устойчиво икономическо развитие. Предложените интервенции имат за цел да облекчат рисковете от загуба на екосистеми, застрашено биоразнообразие поради по-нататъшно замърсяване, силни климатични промени, засягащи до голяма степен необходимостта от опазване на градското и крайградското биоразнообразие като важни пътища от екологични коридори. Преобладаването на човешките дейности направи градските пейзажи далеч по-различни от естествените екосистеми и това намали биоразнообразието на тези ландшафти. Чрез урбанизацията хората променят природните ландшафти чрез промяна на формите на релефа, използването на земята и чрез промени в природните и хидроложките мрежи. Конвенционалните хидроложки системи намаляват градската екологична устойчивост чрез значително премахване на растителната покривка и чрез промяна на градските екосистеми в сравнение с естествените. Ето защо програмата създаде група от действия, насочени към насърчаване на хидрологични практики, които намаляват загубата на биологично разнообразие. Прилагането на всички мерки, насочени към намаляване на замърсяването и опазване на биоразнообразието, ще подобри опазването на природата в полза на хората и икономиката. Очаква се сътрудничеството в тази област на политиката да отключи потенциал за екологосъобразни решения свързани с наличието на богато биологично разнообразие, както и от огромните възможности за надграждане на био-постиженията от двата предишни програмни периода.

Концепцията за „зелена инфраструктура“ е сравнително нова и специално внимание ще бъде отделено на нейното популяризиране и на разработването на пилотни решения, които могат да бъдат възпроизведени на по-късен етап. Следователно изпълнението на специфичната цел ще се основава на следните подходи: интеграция (интегриране и координиране на градската екологосъобразна градска инфраструктура с други градски инфраструктури по отношение на физическите и функционалните отношения), многофункционалност (комбинирани екологични, социални и икономически/абиотични, биотични и културни функции на зелените пространства) и свързаност (физически и функционални връзки между зелените площи в различни мащаби и от различни гледни точки).

Неизчерпателният списък на действията, които трябва да бъдат подкрепени по приоритет, се основава на типологията на ЕС за ЗИ⁴ и може да бъде представен в следните групи инвестиции:

- **Подкрепа за съвместни стратегии, планове за действие и концепции за разработване на нови инструменти,**
- **Обмен на решения между съответните заинтересовани страни, съвместни дейности за изграждане на капацитет;**
- **Инвестиции в изграждането на зелени площи** (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.) на базата на съвместна концепция/стратегии и планове за действие;
- **Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи** (тревы и улични дървета/хедж, улични насаждения и зелени пояси, зелени и цветни площи, зелени брегове) на базата на съвместна концепция/стратегии и планове за действие;

⁴ <https://biodiversity.europa.eu/green-infrastructure/typology-of-gi>

— **Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони** (градски парк, исторически парк/градина, малък парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти и изоставени зони с участъци на дива природа) на базата на съвместна концепция/стратегии и планове за действие;

— **Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите** (зелени покриви, пропускливи повърхности, създаване на управляеми полдери и малки буферни басейни в заливните тераси на реките);

Видовете действия са оценени като съвместими с принципа „Не причинявай значителна вреда“ (DNSH), тъй като не се очаква да имат значително отрицателно въздействие върху околната среда поради естеството си и са оценени като съвместими по методика на България.

За целите на изпълнението на приоритет 1 програмата ще се стреми да прилага инструменти, които съответстват на ограничения бюджет и поставените цели, като например Фонда за малки проекти или други опростени варианти.

Предвидените действия допринасят за постигането на екологичните цели на EUSDR и EUAIRS, по-специално в приоритетни области 5 „Рискове за околната среда“, 6 „Биологично разнообразие, ландшафти, качество на въздуха и почвите“ (EUSDR) и стълб 3 „Качество на околната среда“ (EUAIRS).

За програми INTERACT и ESPON:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за отпускане

Н/П

2.1.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за краен продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
По-екологичен граничен район	1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCO116	Съвместно разработени решения	Решения	0	4
По-екологичен граничен район	1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и	RCO36	Зелена инфраструктура, поддържана за други цели, освен за адаптиране към	хектари	0	5,25

	екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване		изменението на климата					
--	--	--	------------------------	--	--	--	--	--

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
По-екологичен граничен район	1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCR104	Решения, възприети или разширени от организацията	Решения	0		3	Система за наблюдение на УО	
По-екологичен граничен район	1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCR95	Население, което има достъп до нова или подобрена зелена инфраструктура	Брой хора	0		48832	Система за наблюдение на УО	

2.1.4. Основни целеви групи

Практиките за зелена инфраструктура (ЗИ) допринасят за устойчивите общности и водят до множество ползи за дадена територия. Повлияна от свързаността, многофункционалността и пространственото планиране в различни мащаби, ЗИ може да подобри човешкото здраве и благосъстояние, да подкрепи зелената икономика, да създаде възможности за работа и да подобри биологичното разнообразие. Представените основни целеви групи по конкретната цел „Подобряване на опазването и опазването на природата, биоразнообразието и зелената инфраструктура,

включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване“ илюстрират всички онези групи общности, които се възползват най-много от мултисекторните ефекти на подобрената зелена инфраструктура:

- Местно население и посетители
- Местни власти и регионални структури на централната администрация
- Научноизследователска и развойна дейност, академични и научни институции
- Неправителствени организации

2.1.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), CLLD или други териториални инструменти

Приоритетът ще се изпълнява в цялата допустима област по програмата

2.1.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.1.7. Индикативно разпределение на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенция

Таблица 4: Измерение 1 – сфери на интервенция

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	046 Подкрепа за субекти, които предоставят услуги, допринасящи за икономиката с ниски въглеродни емисии и за устойчивост на изменението на климата, включително мерки за повишаване на осведомеността	1 311 313,50
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	064 Управление на водите и опазване на водни ресурси (включително управление на речни басейни, мерки за адаптация към специфични климатични промени повторна употреба на водите, мерки за намаляване на теча)	524 525,40
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	079 Опазване на природата и биоразнообразието, природно наследство и ресурси, зелена и синя инфраструктура	3 147 152,40
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на държавата-членка, така и извън нея	262 262,70

Таблица 5: Измерение 2 – форми на финансиране

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	01 Грант	5 245 254

Таблица 6: Измерение 3 – териториален механизъм за обезпечаване и териториален фокус

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	18 Градове, села и предградия	3 671 678
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	20 Селски райони	1 573 576

2.2. Приоритет 2. По-свързан граничен регион

Подобряване на регионалната свързаност и стимулиране на икономическия растеж в трансграничния регион

2.2.1. Специфична цел

2.1. Развитие на устойчива, устойчива на изменението на климата, интелигентна и интермодална мобилност на национално, регионално и местно равнище, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност

2.2.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Социално-икономическите взаимовръзки между двете страни постепенно се разширяват поради положителните перспективи за разширяване на ЕС. На 14 юни 1999 г. в Скопие беше подписано споразумение между правителството на Република Македония и правителството на България за откриване на нови международни гранично-пропускателни пунктове (ГКПП) Струмяни – Берово и Симитли – Пехчево. На територията на Северна Македония ГКПП Струмяни – Берово, както и пътят за достъп, вече са изградени през 2001 г., докато на територията на България все още не са изградени както пътният участък, така и ГКПП. В съответствие с горепосоченото споразумение пътният участък и ГКПП на територията на Република България се предвиждаха да бъдат финансирани по Инициатива за външните граници от 2003 г., но не бяха осъществени. Необходимостта от укрепване на регионалната свързаност и от улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между Република България и Република Северна Македония е актуална. Регионалните консултации през 2019 г. ясно идентифицираха ГКПП Струмяни – Берово като инвестиция от стратегическо значение, която ще бъде подкрепена от програмата Interreg VI-A IPA България-Северна Македония.

Липсващите връзки в предоставянето на съвместни трансгранични бизнес услуги и такива от общ интерес са основен фактор за отрицателната демографска динамика, която се проявява в района. Липсата на инфраструктура, благоприятстваща предоставянето на услуги от интерес за общността и бизнеса, допълнително налага сериозни социални последици, включително по-голямо социално изключване и неравенство, както и предизвикателства пред предоставянето на услуги за отдих, пазарите на труда и жилищното настаняване. По отношение на междурегионалната свързаност, липсата на железопътна връзка между двете държави и нарастващият трансграничен трафик се породил необходимост от подобряване на капацитета за обслужване на настоящия ГКПП и разширяване на достъпа до TEN-T, като се вземат предвид и перспективите за ускорено разширяване на ЕС.

Инвестициите по този приоритет ще допринесат за външната политика на ЕС, като се придържат към най-актуалните стандарти за защита на сигурността и граничния контрол. Широкото и многосекторно въздействие на инвестициите върху различни направления на политиката на ЕС защитава неговата стратегическа ориентация по отношение на регионалната свързаност и трансграничната мобилност в област, която скоро се очаква да се присъедини към ЕС. Основната цел на интервенциите по този приоритет е подобряване на регионалната свързаност и подпомагане на икономическия растеж в областта на трансграничното сътрудничество чрез 1) улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между двете държави, 2) укрепване на комуникационните връзки между двете държави и 3) подобряване и разширяване на достъпа до основната TEN-T, включително връзка с коридори IV и VIII.

Неизчерпателният списък на действията, които приоритетът ще подкрепи, е следният:

- Модернизирани съществуващите и изграждане на нови ГКПП;
- Закупуване на специализирано техническо оборудване на базата на ИКТ решения;
- Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища и в двете държави;
- Оценки на въздействието върху околната среда и други свързани с проекта оценки

Инвестициите ще бъдат под формата на проект от стратегическо значение за изграждането на нов ГКПП Струмяни – Берово между двете партньорски страни.

Подготовката на стратегическия проект е съобразена с разпоредбите на споразумението от 1999 г. между правителството на Република Македония и правителството на България. Съвместна експертна комисия по чл. 4 от споразумението в момента се създава със задача да се определят вида и параметрите на ГКПП Струмяни – Берово. Резултатът от работата на комисията ще послужи като основа за следващата стъпка от подготовката на техническия проект.

Създаването на новия ГКПП и закупуването на техническо оборудване също ще бъде в съответствие с достиженията на правото от Шенген и всички закони и технически изисквания, приложими за ГКПП и управлението на външните граници, доколкото е приложимо за България.

Стратегическият проект ще спазва всички изисквания съгласно приложимото законодателство в областта на околната среда във всяка страна, включително законите за опазване на околната среда и биологичното разнообразие. Реалните инвестиции по стратегическите проекти по отношение на инфраструктурни мерки ще се извършват след финализиране на съответните екологични оценки и издаване на съответните разрешителни.

Инвестициите потенциално ще окажат въздействие върху цел III – Подобряване на системите за граничен контрол, управление на проверките на документи и сътрудничество по въпроси, в региона на река Дунав от приоритетна област II „Сигурност“ на EUSDR чрез прилагане на най-актуални стандарти за защита на системите за сигурност и граничен контрол. С подобрения достъп до основната мрежа TEN-T проектът ще има безспорен принос за изпълнението на тема 2 (Интермодални връзки с вътрешността на държавата) на стълб 2: Свързване на региона на EUSAIR.

Видовете действия, които проектът ще изпълнява, са оценени като съвместими с принципа на DNSH, по същия начин, както е заявено предварително.

За програми INTERACT и ESPON:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за отпускане

Неприложимо.

2.2.3. Показатели

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка ii), член 17, буква в), подточка iii), точка 17, параграф 9

Таблица 2: Показатели за краен продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
По-свързан граничен регион	2.1. Развитие на устойчива, устойчива на изменението на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност"		Изградена/подобнена инфраструктура на ГКПП	брой	0	2

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
По-свързан граничен регион	2.1. Развитие на устойчива, устойчива на изменението на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност"		Брой действащи ГКПП	брой	3		4	Система за наблюдение на УО	

2.2.4. Основни целеви групи

Целеви групи:

— Жители, посетители и бизнеса в на трансграничния регион

2.2.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), CLLD или други териториални инструменти

Неприложимо

2.2.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.2.7. Индикативно разпределение на ресурсите на програмата на ЕС по сфери на интервенция

Таблица 4: Измерение 1 – сфери на интервенция

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР и ИПП	2.1	174 Интеррег: управление на граничните пунктове и управление на мобилността и миграцията	7 231 662
2	ЕФРР и ИПП	2.1	168 Физическа регенерация и сигурност на обществените пространства	2 066 189
2	ЕФРР и ИПП	2.1	093 Други реконструирани или подобрени пътища (магистрала, национални, регионални или местни)	1 033 095

Таблица 5: Измерение 2 – форми на финансиране

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР и ИПП	2.1	01 Грант	10 330 946

Таблица 6: Измерение 3 – териториален механизъм за обезпечаване и териториален фокус

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР и ИПП	2.1	21 Планински местности	10 330 946

2.3. Приоритет 3. Интегрирано развитие на трансграничния регион

Подкрепа за интегрирана стратегия за териториално развитие за икономически, екологичен, климатичен, демографски и социален растеж

2.3.1. Специфична цел

3.1 Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в райони, различни от градските

2.3.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

В „8-мия доклад за сближаването: Кохезията в Европа към 2050 г.“ се посочва, че по-слабо развитите региони и периферните региони се нуждаят от нова парадигма за развитие. По същия начин опитът от реализираните по-рано програми и предоставените препоръки от извършената оценка показва, че има нужда от промяна на подхода за постигане на програмните цели и задачи, така че некоординираните и частични инвестиции да бъдат заменени с многостранни и мултисекторни решения във всички ключови области на политиката, които определят степента на териториално сближаване. Счита се, че интегрираното териториално развитие, основано на базирани на местата подходи и участието на всички нива на управление, както е посочено в новия Териториален дневен ред до 2030 г., е новата парадигма за развитие, използваща максимално потенциала на програмната област. Приоритет 3 „Интегрирано развитие на граничния регион“ ще даде възможност за справяне с общите предизвикателства на граничната зона чрез специална териториална стратегия, като се прилагат интегрирани мерки в различни сектори. Интегрираните инвестиции за насърчаване на териториалното развитие в местната икономика ще донесат по-висока добавена стойност и ще осигурят по-ефективно усвояване на средствата от ЕФРР и ИПП.

Настоящият, предпоследен проект на версията на ТС има една основна стратегическа цел, подкрепена от две специфични цели (моля, вижте раздел 2.3.5 за обосновка), а именно:

Стратегическа цел: *Постигане на интегрирано териториално развитие с акцент върху конкурентоспособността и развитието на туризма*

Специфична цел 1: *Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата*

Специфична цел 2: *Разработване на атрактивен, целогодишен туристически продукт чрез съвместни интелигентни решения, които гарантират достъп и участие на всички*

Неизчерпателният списък на дейности, които ще бъдат подкрепени, включва:

- Съвместни дейности, насочени към подобряване знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси);

- Съвместни дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (технологична модернизация);

- Дейности, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (обхващащи всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт) и достигане до нови пазари (маркетинг, предприемачество, интернационализация);
- Дейности, насочени към разработване на всесезонни, интегрирани и устойчиви туристически продукти, придружени от конкурентни практики за брендиране и маркетинг, с цел да се развие потенциалът за трансграничен туризъм чрез увеличаване на икономическите ползи от устойчивото използване на ресурсите му, като се дава приоритет на защитата на околната среда;
- Дейности, насочени към рационализиране на използването на туристическите ресурси в региона, в т.ч. разработване на нови интегрирани регионални туристически продукти; инвестиции в инфраструктура и съоръжения за подпомагане на туристите; укрепване на връзките между природни и културни обекти; обучение на персонал на туристически атракции; подобряване на маркетинговите практики и марки;
- Дейности, насочени към подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване, включително мрежа от велоалеи, „черни“ горски и полски пътища, хеликоптерни площадки и др.;
- Дейности, насочени към разработване и прилагане на съвместни мерки за ограничаване на уязвимостта на услугите в туристическия сектор вследствие на пандемични и епидемични ситуации;

От типологична гледна точка ТС подкрепя широк спектър от дейности - научноизследователски и развойни дейности; създаване и разпространение на информация, знания и умения; обучения; Услуги; работа в мрежа; вземане на решения; незначителен обновяване, подобряване и поддържане на пътища и съоръжения от обществено значение; опазването и запазването на околната среда и т.н. Общите резултати от всички тези разнообразни действия, които ще адресират широките тематични пречки и предизвикателства ще окажат интегрираното въздействие върху териториалното развитие.

Тъй като ТС разглежда основата на едно от главните предизвикателства на програмната област - нива на доходи, които са далеч под средния за ЕС, 20% от бюджета по този приоритет се разпределя под формата на пряка подкрепа за МСП, където е приложимо, чрез инструмента фонд за малки проекти в съответствие с чл. 25 от Регламента (ЕС) 2021/1059.

Видовете действия са оценени като съвместими с принципа на DNSH, по същия начин, както е заявено предварително.

Следва да се отбележи, че зелените и цифровите решения следва да бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин да станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ИТС. Това решение се разглежда като програмен инструмент за насърчаване на новата политика на сближаване.

ТС е многосекторна стратегия и развива взаимовръзки с EUSDR и EUSAIR в редица междусекторни области, като например: култура и туризъм, общество на знанието, конкурентоспособност, капацитет и сътрудничество.

Всички проекти по ТС, които предвиждат изграждането на нова или рехабилитация на съществуващата инфраструктура, независимо от нейните права на собственост, трябва да отговарят на екологичното законодателство на съответната страна преди етап на изпълнение. Това се проверява от УО на етапа на кандидатстване.

Програмата ще насърчава трайността на резултатите от проекта със срок на трайност, съкратен до три години (чл. 65 от Регламент (ЕС) 2021/1060). Органите на програмата признават наличието на рискове и несигурност, които биха могли да повлияят на капацитета на подкрепяните предприятия за постигане на резултати в дългосрочен план. Идентифицирани са следните основни

рискове: продължаващи икономически смущения, причинени от продължителната COVID-19 пандемия, потенциални колебания на пазара и рецесия, причинени от конфликти в близост до региона на ТГС, недостатъчен опит в работата в трансграничен контекст. Административният капацитет на ММСП е проблем, за решаването на който, програмните органи биха могли да съдействат, като подкрепят предприятията до голяма степен чрез предоставяне на специално създадени обучения и други специални събития, допълнени от паралелно наставничество и консултиране при поискване на бенефициента, както и чрез инициирани от УО/НО/СС, онлайн /офлайн срещи със заинтересовани бенефициенти, ако изпълнението на проекта и резултатите от мониторинга показват потенциални проблеми.

За програми INTERACT и ESPON:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за отпускане

Неприложимо

2.3.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за краен продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO01	Подкрепени предприятия (от които: микро, малки, средни, големи)	предприятия	0	14
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO02	Подкрепени предприятия с безвъзмездна помощ	предприятия	0	14
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO074	Население, обхванато от проекти в рамките на стратегията за интегрирано териториално развитие	Брой хора	0	474282

Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO075	Подкрепени стратегии за интегрирано териториално развитие	Принос към стратегиите	0	18
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO077	Брой подкрепени културни и туристически обекта	Културни и туристически обекта	0	29
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO87	Организации, които си сътрудничат през границата	Организации	0	55
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO116	Съвместно разработени решения	Решения	0	6

Таблица 3: Индикатори за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCR77	Подкрепени посетители на културните и туристически обекти	Посетители/година	30800		33800	Система за наблюдение на УО	

Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCR104	Решения, възприети или разширени от организацията	Решения	0		5	Система за наблюдение на УО	
---	---	--------	---	---------	---	--	---	-----------------------------	--

2.3.4. Основни целеви групи

При изпълнението на рамката на ЦП5 подкрепата за някои проекти/операции/дейности ще бъде приоритет. Това важи по-специално за интегрираното териториално развитие на бизнес услугите, услугите от общ интерес, връзките между градовете и селата и т.н. Счита се, че трансграничния регион има неоползотворен икономически потенциал, а действията, насочени към МСП, и тяхното по-голямо участие в регионалните вериги за създаване на стойност се очаква да засилят териториалното сближаване и да допринесат положително за икономическия растеж на региона. Обхватът на изброените по-долу целеви групи ще окаже благоприятно въздействие върху използването в максимална степен на икономическия потенциал на прилежащите територии. Това следва да повиши конкурентоспособността на местната икономика и да подобри бизнес средата в региона.

- Гражданското общество
- Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи
- неправителствени организации
- Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение
- Социални институции
- МСП
- Местно население

2.3.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), CLLD или други териториални инструменти

Изпълнението на Приоритет 3 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“ се планира да се осъществи въз основа на интегрирана териториална стратегия (ИТС)

Изпълнението на приоритет 3 ще обхване цялата програмна област, в съответствие с разпоредбите на интегрираното териториално развитие, както е посочено в чл. 28, буква в) от Регламент 2021/1060.

Опита от предишните два програмни периода показва, че в трансграничната зона е направен много малък напред към териториалното сближаване. Чрез прилагане на подхода на интегрираното териториално развитие и сътрудничество (описано в раздел 2.3.2), програмата ще се стреми да свърже общностите на общите интереси и нужди и стандартизиране на начина, по който се произвеждат и предоставят обществените блага. Този подход обаче изисква значимо разбиране на

трансграничните взаимовръзки като стълбове на функционална област, за разлика от преобладаващото убеждение, че териториалното сближаване е от двустранни отношения.

Възможностите за преминаване на границата за работа, образование, здравеопазване и други услуги все още не са използвани и разработени. Границата продължава да разделя общностите, вместо да ги свързва. Следователно чрез активно насърчаване на интегрираните проекти (където ще бъде поставена многосекторна сътрудничество, програмата ще се стреми да изгради устойчиви трансгранични връзки. Само след секторните взаимозависимости и взаимодействия през границата стават достатъчно развити, програмните органи могат да започнат да изследват възможностите за превръщане на интегрирания подход във функционална област. Перспективите за предприемане на действие могат да бъдат намерени в две области на политиката, които са основни двигатели на икономическия растеж за целевата територия и са изрично подчертани от заинтересованите страни по време на първите консултативни кръгове, като ключови области на намеса - туризъм и конкурентоспособност.

Понастоящем сътрудничеството в програмната област се осъществява най-вече в областта на туризма. Няколко ползи се появяват чрез трансгранично сътрудничество в областта на туризма. Първо, обединяването на ресурсите на две гранични дестинации, маркетинг, персонал и инфраструктура намаляват разходите. Второ, дестинациите от двете страни на границата могат да работят за обща визия, при която трансграничният регион ефективно се третира като едно съгласувано предприятие за планиране и управление. Въпреки това, както се казва в раздел 1.2, "Освен подчертаната сезонност на туристическата оферта, все още няма разработено взаимодействие на туристическата структура през границата".

От друга страна, конкурентоспособността е предизвикателство за растежа, което програмата ще се адресира за първи път. МСП представляват голяма тежест за икономическата активност в трансграничната зона. Необходимостта от подкрепа на техния растеж е широко призната от различни заинтересовани страни и са очертани в „8 доклад за сближаването“. Слабите структурни отношения между предприятията и липсата на трансгранични вериги за добавена стойност, обаче, възпрепятстват икономическите очертанията на водещи регионални центрове, които иначе биха били отправна точка за по-широк регион. Съществуват малки икономически центрове като Куманово, Кюстендил, Щип, Благоевград и Струмица, но техните ограничени междуградски отношения все още не са увеличили интрарегионалното икономическо сътрудничество и едва ли могат да допринесат към определението за бизнес функционална зона. Изправени пред предизвикателствата на зеления и цифровия преход, както и необходимостта от увеличаване на производителността, МСП от двете страни на границата ще бъдат насърчавани да си взаимодействат, за да се намерят подходящи решения на общи предизвикателства (като например повишаващите изисквания за екологично чисти и социално отговорни продукти; увеличаване на ефективността на ресурсите; намаляване на цифровото разделение, увеличаване на търсенето на квалифицирани ресурси; нови бизнес реакции на променящите се нужди на клиентите и т.н.). Очаква се съвместното развитите и съгласуваните решения да направят МСП по-кооперативни и евентуално да разширят перспективите си за изграждане на трансгранични секторни връзки и вериги за стойност. УО ще проучи съществуващите и нововъзникващите междусекторни връзки в индустриалната област и ще използва тези знания за определяне на функционални области, свързани с бизнеса, които в идеалния случай могат да се случат в следващия програмен период.

Изборът на РО5 и използването на друг териториален инструмент (както е определено в чл. 28, буква в) от Регламента за КПП) в подкрепа на интегрираното териториално развитие, е програмен експеримент по себе си, преследвайки основната цел на Interreg - съвместно справяне с общите предизвикателства (описани в раздел 1.2) и намират споделени решения в различни области. Последната е една от най-слабите характеристики на територията, защото повечето от

заинтересованите страни все още не са достигнали зрялото разбиране за трансграничното сътрудничество (подхранвано с редица взаимодействия и взаимозависимости). Понятието за трансгранично сътрудничество традиционно се стеснява до двустранните отношения. Ето защо програмните органи са изправени пред амбициозната задача да покажат нови пътища за развитие, които ще донесат по-висока добавена стойност на територията. Средствата по техническа помощ през периода 2021-2027 г. ще бъдат използвани за оценка на ефективността на ТС, включително оценка за прилагане на подхода за функционална област.

Първите резултати от това начинание ще поставят основата за проектиране на конкретни функционални зони за териториално развитие, които ще се ръководят от чувство за общност и принадлежност. Дотогава регионът на ТГС ще бъде насърчаван да развива широк спектър от взаимодействия (излизаци откъд двустранната парадигма) в рамките на функционалната последователна територия, за да стимулира хората и местата да се сблизат, за да изготвят споделени решения на общи нужди, такива като: обръщане на негативната демографски тенденция, нарастване на доходите, по-голям технологичен курс на производство и предоставяне на услуги, нови възможности за заетост, насърчаване на трудовата мобилност, разработване на практики, базирани на екосистемите, за да се справят с проблемите на околната среда и предотвратяване на загубата на биологично разнообразие, възстановяването на туристическия сектор.

2.3.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.3.7. Индикативно разпределение на ресурсите на програмата на ЕС по сфери на интервенция

Таблица 4: Измерение 1 – сфери на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
3	ЕФРР и ИПП	3.1	030 Процеси на научни изследвания и иновации, трансфер на технологии и сътрудничество между предприятия, фокусирани върху кръговата икономика	1 246 096,00
3	ЕФРР и ИПП	3.1	046 Подкрепа на субекти, които предоставят услуги, допринасящи за ниската въглеродна икономика и за устойчивост на изменението на климата, включително мерки за повишаване на осведомеността	2 296 227,04
3	ЕФРР и ИПП	3.1	069 Търговия, управление на промишлеността: превенция, минимизиране, сортиране, повторна употреба, мерки за рециклиране	1 500 187,20
3	ЕФРР и ИПП	3.1	075 Подкрепа за екологично чисти производствени процеси и ефективност на ресурсите в МСП	1 869 144,00
3	ЕФРР и ИПП	3.1	083 Колоезна инфраструктура	3 099 000

3	ЕФРР и ИПП	3.1	165 Защита, развитие и популяризиране на публични туристически активи и туристически услуги	2 450 305,76
3	ЕФРР и ИПП	3.1	167 Защита, развитие и популяризиране на природното наследство и екотуризъм, различен от Natura 2000 места	1 869 144,00
3	ЕФРР и ИПП	3.1	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на, така и извън държавата-членка	1 246 096

Таблица 5: Измерение 2 – форми на финансиране

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
3	ЕФРР и ИПП	3.1	01 Грант	15 576 200

Таблица 6: Измерение 3 – териториален механизъм за обезпечаване и териториален фокус

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
3	ЕФРР и ИПП	3.1	18 Големи градове, градове и предградия	4 672 860
3	ЕФРР и ИПП	3.1	20 Селски райони	7 788 100
3	ЕФРР и ИПП	3.1	21 Планински райони	3 115 240

3. ФИНАНСОВ ПЛАН

3.1 Финансово разпределение по години

Table 7

Фонд	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Общо
ЕФРР (цел за териториално сътрудничество)	0							
ИПП III ТГС ⁵	0	4 482 501,00	4 579 561,00	4 646 865,00	4 731 144,00	3 979 897,00	4 059 572,00	26 479 540,00
Съседство ТГС ⁶								
ИПП III ⁷								
NDICI ⁸								

⁵ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

⁶ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници

⁷ Интеррег В и С.

⁸ Интеррег В и С.

<i>ОСТР</i> ⁹								
<i>Интеррег фондове</i> ¹⁰								
Общо	<i>0</i>	4 482 501,00	4 579 561,00	4 646 865,00	4 731 144,00	3 979 897,00	4 059 572,00	26 479 540,00

3.2 Общо финансово разпределение по фондове и национално съфинансиране

⁹ *Интеррег В, С и D.*

¹⁰ *ЕФРР, ИПП III, NDICI и ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.*

Table 8

Цел на политика No или ТП	Приоритет	Фонд (приложим)	База за изчисляване на ЕС (обща допустими разходи или публичен принос)	ЕС финансиране (a)=(a1)+(a2)	Индикативно разпределение на финансиране от ЕС		Национално финансиране (b)=(c)+(d)	Индикативно разпределение на националното съфинансиране		Общо (e)=(a)+(b)	Процент на съфинансиране (f)=(a)/(e)	Съфинансиране от трети страни (за информация)
					без ТП съгласно член 30(5) ОПР (a1)	с ТП съгласно член 30(5) ОПР (a2)		Национално публично (c)	Национално частно (d)			
Приоритет 1	ЕФРР	Общо допустими разходи										
	ИПП III ТГС ¹¹	Общо допустими разходи	4 458 466	4 053 151	405 315	786 789	786 789	0	5 245 255	0,8499	998570	
	Добросъседство ТГС ¹²											
	ИПП III ¹³											
	NDICI ¹⁴											
	ОСТР ¹⁵											
	Интеррег фондове ¹⁶											
Приоритет 2	ЕФРР	Общо допустими разходи										
	ИПП III ТГС ¹⁷	Общо допустими разходи	8 781 304	7 983 004	798 300	1 549 642	1 549 642	0	10 330 946	0,8499	999903	
	Добросъседство ТГС ¹⁸											

¹¹ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

¹² Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

¹³ Интеррег В и С.

¹⁴ Интеррег В и С.

¹⁵ Интеррег В, С и D.

¹⁶ ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

¹⁷ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

¹⁸ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

		ИПП III ¹⁹										
		NDICI ²⁰										
		ОСТР ²¹										
		Интеррег фондове ²²										
	Приоритет 3	ЕФРР	Общо допустими разходи									
		ИПП III ТГС ²³	Общо допустими разходи	13 239 770	12 036 155	1 203 615	2 336 431	2 336 431	0	15 576 201	0,8499 999454	
		Добросъседство ТГС ²⁴										
		ИПП III ²⁵										
		NDICI ²⁶										
		ОСТР ²⁷										
		Интеррег фондове ²⁸										
	Общо	Всички фондове	Общо допустими разходи	26 479 540	24 072 310	2 407 230	4 672 862	4 672 862	0	31 152 402	0,8499 999454	
		ЕФРР	Общо допустими разходи									
		ИПП III ТГС ²⁹	Общо допустими разходи	26 479 540	24 072 310	2 407 230	4 672 862	4 672 862	0	31 152 402	0,8499 999454	
		Добросъседство ТГС ³⁰										

¹⁹ Интеррег В и С.

²⁰ Интеррег В и С.

²¹ Интеррег В, С и D.

²² ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

²³ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

²⁴ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

²⁵ Интеррег В и С.

²⁶ Интеррег В и С.

²⁷ Interreg В, С and D.

²⁸ Интеррег В, С и D.

²⁸ ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

²⁹ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

³⁰ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

		ИПП ИР ³¹										
		NDICI ³²										
		ОСТР ³³										
		Интеррег фондове ³⁴										
	Общо	Всички фондове	Общо допустими разходи	26 479 540	24 072 310	2 407 230	4 672 862	4 672 862	0	31 152 402	0,8499 999454	

³¹ Интерес В и С.

³² Интерес В и С.

³³ Интерес В и С и D.

³⁴ ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С

4 Предприети действия за привличане на съответните партньори в подготовката на програмата по Interreg и ролята на тези партньори по програмата в изпълнението, мониторинга и оценката на програмата

Съгласно член 8 от Регламент (ЕС) 2021/1060 всяка държава-членка организира партньорство с компетентните регионални и местни органи, съгласно принципа на многостепенно управление, за да включи тези партньори по време на подготовката и изпълнението на програмата.

Регионални консултации

Процесът на консултации бе предназначен да отрази визията на заинтересованите страни относно предизвикателствата и нуждите на трансграничния регион, да се споразумеят за стратегическото приоритизиране на целите на политиката и да се ангажират в дефинирането на резултатите, които трябва да бъдат постигнати в рамките на всяка приоритетна ос и стратегическа интервенция. Съответните заинтересовани страни в трансграничния регион бяха включени по време на целия процес на подготовка на програмата, за да се осигурят реални резултати и да отговорят на техните изисквания. Това беше постигнато чрез различни консултативни дейности, организирани през различни фази от процеса на разработване на програмата.

През септември 2019 г. бяха проведени две срещи на регионалните фокус групи съответно в Благоевград (България) и в Струмица (Северна Македония). Тяхната цел беше да се определят местните нужди и потенциали, като се следва подходът „отдолу нагоре“, и да се включат предложения от заинтересованите страни по отношение на приоритизирането на целите на политиката и възможните интервенции. В срещите взеха участие представители на широк кръг заинтересовани страни, сред които местни и регионални власти, образователни институции, местни предприятия, неправителствени организации от региона на трансграничното сътрудничество.

Както при разработването на Териториалния анализ, така и при изработването на Програмата, процесът на консултации с партньорите беше планиран в тясна връзка с графика на основните раздели на програмата, така че консултациите дават навременна обратна връзка. Участниците в обширните трансгранични регионални консултации постигнаха съгласие относно необходимостта от предлагане на съвместни мерки за справяне с неизползвания туристически потенциал чрез справяне с недостатъчно развитата туристическа инфраструктура.

Цел на политиката 5 „Европа по-близо до гражданите“ беше подкрепена от участващите заинтересовани страни като най-подходящ инструмент за прилагане на интегрирани мерки, които биха могли да допринесат за решаването на общите предизвикателства в граничния регион. Ще бъдат включени нов тип бенефициенти, партньорства и дейности (чрез директна подкрепа на МСП), които гарантират устойчивост и капитализират сътрудничеството между двете страни..

В рамките на регионалните консултации беше обсъдено и прилагането на мерки, насочени към намаляване на замърсяването и опазване на биологичното разнообразие в рамките на ЦП 2 „По-зелена, ниско въглеродна Европа“, която ще подобри опазването на природата в полза на хората и икономиката на граничния регион.

В рамките на консултацията относно темата за свързаността заинтересованите страни отново поставиха за обсъждане откриването на нов гранично-пропускателен пункт (ГКПП) Струмляни и Берово, чиито правителствени ангажименти датират от 1999 г. Всички участници се съгласиха с многосекторните ефекти на новия ГКПП, които той би могъл да генерира в регионален и международен контекст, поради което идеята беше определена като стратегическа и беше предложена за подкрепа по програмата.

След регионалните консултации на участниците беше изпратен въпросник, в който те посочиха предизвикателствата, пред които е изправен регионът по отношение на социално-икономическото развитие и сферите на интервенция, в които програмата би могла да донесе добавена стойност. Респондентите твърдо подкрепиха бъдещата програма да бъде по-фокусирана за справяне с местните предизвикателства и нужди на граничния регион.

Съвместна работна група (СРГ)

През октомври 2019 г. беше създадена съвместна работна група за изготвяне на програмата. Една от основните ѝ задачи беше периодичен преглед и предложения за напредъка в програмирането, както и одобряване на основните етапи от подготовката на програмата и накрая на програмата като цяло.

Членовете на съвместната работна група бяха определени в съответствие със съответната институционална и правна рамка и при спазване на принципа на партньорство. Съвместната работна група се състои от балансиран брой представители на двете партниращи държави, включително представители на публичните органи (национални, регионални и местни), икономически и социални партньори, структури, представляващи гражданското общество, включително партньорите от областта на околната среда, организациите, отговарящи за насърчаването на социалното приобщаване, равенството между половете и недискриминацията. За да осигури прозрачно и балансирано представителство на гражданското общество в СРГ, Управляващият орган проведе процес на подбор на неправителствени организации. След оценка на постъпилите предложения, няколко НПО в областта на образованието, науката и културата станаха членове на Съвместната работна група за програмиране.

Съвместната работна група прие следните документи:

- Първото заседание на съвместната работна група се проведе в София на 9.10.2019 г., на което бяха приети правила и процедури за работа на СРГ, както и концепцията на програмата и график на процеса за програмиране;*
- През юли 2020 г. чрез писмена процедура беше одобрен териториалният анализ на граничния регион между България – Северна Македония, включващ SWOT анализа и заключенията,;*
- Логика на интервенции по програмата беше одобрена чрез писмена процедура през октомври 2020 г. Логиката на интервенциите бе актуализирана в съответствие с последните изменения в проектите на регламенти, като бе ревизирана версията, която бе одобрена на онлайн заседание на 11 февруари 2021 г.;*
- Първият проект на Програма Интеррег- ИПП България – Северна Македония 2021-2027 г. – раздели, свързани с програмната стратегия – териториални нужди и потенциал, цели и приоритети на програмата, индикативни действия, комуникационни мерки беше*

одобрен чрез писмена процедура, финализирана през януари 2022 г., докато пълният проект на програмата беше представен за обсъждане на 11 март 2022 г.

Работна група по разработването на интегрирана териториална стратегия за региона на ТГС

За целите на изпълнението на ЦП 5 управляващите и националните органи подкрепиха местните заинтересовани страни при разработването на интегрираната териториална стратегия /ИТС/. Беше създадена работна група, представляваща съответните регионални и местни органи, както и други местни заинтересовани страни, свързани с подготовката и изпълнението на стратегията (съгласно член 29 от POP). Основната отговорност на работната група е да си сътрудничи с консултанта по време на разработването на интегрираната териториална стратегия по ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ и да използва резултатите от диалога със съответните заинтересовани страни, бази данни, експертни позиции и т.н. Първият проект на Стратегията бе публикуван за консултации на 14 април 2021 г., тъй като получените препоръки от местни заинтересовани страни са включени в преработената версия на документа.

Публична кампания за събиране на идеи за проекти по Интегрираната териториална стратегия

За да бъде осигурен подходът „отдолу-нагоре“ и да се включи по-широк кръг от заинтересованите страни в процеса на стратегическо планиране, широка кампания за събиране на проектни идеи, които изграждат списъка с операции, част от Териториалната стратегия бе стартирана през ноември-декември 2021 г. от двете страни на границата. Над 170 организации от България и Северна Македония участваха в пет уебинара на кампанията, като събраните проектни идеи бяха групирани в групи от интервенции, които формираха дългия и кратък списък от операции, допринасящи за целите на Интегрираната териториална стратегия.

Обществени консултации във връзка с доклада за оценка на въздействието върху околната среда (ДОВОС) на програмата и на интегрираната териториална стратегия за региона на трансгранично сътрудничество

Като част от подготовката на ДОВОС на програмата и на Интегрираната териториална стратегия за региона на трансгранично сътрудничество бяха проведени два кръга обществени консултации. Първите консултации бяха организирани през юли 2021 г. (в България) и август 2021г. (в Северна Македония) относно определяне на обхвата и съдържанието на доклада за оценка на въздействието върху околната среда. Вторият кръг от консултации беше проведен проведен в периода ноември – декември 2021 г.-януари 2022г. (в България) и периода януари-февруари 2022г. (в Северна Македония) относно доклада за оценка на въздействието върху околната среда. Получените коментари от всички институции и заинтересовани страни бяха отразени в Доклада за екологична оценка..

Обществени консултации по проекта на програмен документ 2021-2027

По отношение на подготовката на окончателния вариант на програма ИПП III 2021-2027 г. обществени консултации по проекта на ОП бяха стартирани в периода ноември 2021-февруари 2022 г. Различни представители на областни и общински администрации, неправителствени организации, фирми, професионални организации, академични среди, медии и други заинтересовани страни от България и Северна Македония взеха участие във финалния кръг от

обществено обсъждане и обществени консултации. Провеждоха се ползотворни дискусии не само по окончателния проект на програмата, но и по най-важните послания за бъдещото изпълнение.

Изпълнение, мониторинг и оценка

В съответствие с член 28 от Регламент (ЕС) 2021/1059 в срок от три месеца след одобряването на програмата ще бъде определен комитет за мониторинг на изпълнението на програмата („комитет за наблюдение“). Съставът на комитета за наблюдение ще гарантира балансирано представителство на съответните органи, междинните звена и представителите на партньорите по програмата и ще включва и представители на органите, създадени съвместно в целия програмен район или обхващащи част от него. Съставът на СКН ще е в съответствие с принципите на партньорство и многостепенно управление и ще включва публичните органи (регионални, местни и други); икономически и социални партньори; представители на гражданското общество, като например екологични партньори, неправителствени организации и организации, отговарящи за насърчване на социалното приобщаване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията; научноизследователските организации, университетите и т.н. СКН включва също така заинтересовани страни от регионалните консултации и членове на съвместната работна група. Подходът ще гарантира затваряне на цикъла и непрекъснатостта на процеса на определяне на проектите, мониторинг на изпълнението и оценката на програмата.

Основните компетенции и отговорности на комитета за наблюдение ще бъдат определени в съответствие с член 30 от Регламент (ЕС) 2021/1059.

Програмата ще продължи да насърчава прозрачността чрез публикуване на всички важни документи за справка на уебсайта на програмата. Всички заинтересовани страни ще бъдат приканени да изпратят коментари. Важна роля в изпълнението на ЦП 5 ще бъде на управителния орган на интегрираната териториална стратегия в областта на трансграничното сътрудничество, който ще работи в тясно сътрудничество със СКН на програмата, за да се гарантира успешното изпълнение на ЦП 5.

На местно ниво програмата ще изпълнява действия, като винаги използва опитът от предишните програмни периоди. Въпреки това, нови инициативи също ще намерят своето място с цел укрепване на връзката между програмата и потенциалните бенефициенти. Семинарите, анкетите, срещите и двустранният обмен са най-често срещаните средства за идентифициране на посочената информация и обратна връзка на мнения.

За да се подобри и консолидира участието на трети страни-партньори в изпълнението на Програмата, „Дни на консултации“ ще се организират веднъж годишно от УО/Съвместния секретариат. По този начин се засилва вземането на решения на Съвместния комитет за наблюдение чрез предоставяне на външна „ad hoc“ информация и препоръки, събрани от представители на гражданското общество с опит/компетенции/умения по конкретни теми (например, за изготвяне на покани за предложения, прехвърляне на процеси...). Тези „Дни“ биха могли да бъдат организирани под формата на уебинари и да бъдат насочени към различни аудитории и организации в зависимост от темите, заложили в дневния ред на СКН.

Разнообразието от видовете описани действия позволява многостепенна реализация на принципите на партньорство по Програмата във всеки ключов етап от нейния живот (подготовка, изпълнение, мониторинг и оценка), на местно ниво в страните партньори.

5. Подход към комуникацията и публичността за програмата по Interreg (цели, целеви групи, комуникационни канали, включително отразяване в социалните медии, където е приложимо, планиран бюджет и съответните показатели за мониторинг и оценка)

Програмата ще направи преглед на добрите практики в комуникацията от предходния период и ще покаже гъвкав подход за достигане до целевата аудитория. Всичко това е отразено в следните комуникационни цели, като се вземат предвид комуникационните нужди, специфични за всеки етап от цикъл на програмата и комуникационните нужди на всяка целева група:

- да повиши общата осведоменост за Програмата
- да привлече интереса на потенциални бенефициенти
- да подпомага бенефициентите при изпълнението на проектите
- да разпространява постиженията на програмата и да подчертава добавената стойност на финансирането от ЕС

Всяка комуникационна цел ще бъде заложена в специфични комуникационни дейности. Основният фокус на дейностите е насочен към потенциалните кандидати, бенефициентите, заинтересованите страни и институциите, участващи в изпълнението.

Комуникационната стратегия идентифицира следните основни целеви групи: кандидати, бенефициенти, национални, регионални и местни правителствени и неправителствени участници, МСП и техните професионални организации, научноизследователска и развойна дейност, институции за образование и обучение, институции на ЕС, медии от двете страни.

При комбинацията от комуникационни канали се вземат предвид тематичните цели на програмата. Съществуват както цифрови, така и традиционни инструменти:

По Цел на политиката 2 специфичната целева аудитория е администрация, научноизследователска и развойна дейност, академични и научни институции и НПО. Като „зелен“ приоритет, основното комуникационно послание ще бъде фокусирано върху екологичните промени, които проектите доставят и как те могат да бъдат умножени. Младежите ще участват активно в събитията.

По Цел на политиката 3 специфичните целеви групи са местното население и администрацията. Тъй като проектът е от стратегическо значение, са планирани две водещи събития за началото и края на операцията с участието на широк кръг от заинтересовани страни, включително Европейската комисия. Ще има проверки на място с присъствие на медиите, а строителните работи ще се заснемат редовно. Бенефициентите ще бъдат подпомагани от ежедневна подкрепа и обучения.

По Цел на политиката 5 специфичните целеви групи са местното население, администрацията, НПО, научноизследователската и развойна дейност, академичните, обучителни и социални институции и МСП. Като приоритет с най-висок бюджетен дял, комуникационните дейности започнаха още по време на разработването на стратегията чрез широко участие на всички заинтересовани страни. Стартирането на изпълнението на ИТС ще бъде придружено от информационна кампания и срещи за установяване на партньорства. Специално внимание ще бъде отделено на новия тип бенефициенти като МСП.

Канали за комуникация

1. Цифрови

Като основен източник на информация, новият уебсайт ще запази основната структура като тази от периода 2014-2020 г. Той ще бъде свързан с единния портал за достъп до всички програми на България.

Програмата ще използва Facebook и YouTube като основни канали за социални медии. За да достигне максимална аудитория УО ще използва оптимизация за търсачки (SEO) и реклами в Google (Google Ads), Facebook и You Tube.

Другите комуникационни дейности включват съобщения за пресата, публикации, интервюта, видео и фоторазкази, електронни брошури/бюлетени, инфографики, табели с логото на програмата и флаг на ЕИ в сградата на УО, ПО, СС.

2. Мероприятия/обучения

Предвидени са събития за Европейския ден на сътрудничеството и за отбелязване на празници в зоната на ТГС, тематично свързани с целите на Програмата и реализираните проекти. Ще бъдат организирани срещи за намиране на партньори и обществени дискусии. Обученията, ще се провеждат редовно за всички бенефициенти на етапа на изпълнение на проектите. Всички учебни материали ще бъдат достъпни на уебсайта и в социалните мрежи. Промоционалните материали ще бъдат разпространявани на публични събития.

БЮДЖЕТ

—планираният бюджет е равен или по-голям от 0.3.% от общия бюджет на програмата и се разпространява за дигитална комуникация (57%), събития и обучения (32%) и рекламни материали(11%).

МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

Експертът по комуникациите ще отговаря за наблюдението и координацията на мерките за комуникация и видимост.

УО ще информира СКН веднъж годишно за напредъка в изпълнението на комуникационните дейности.

УО ще докладва на СМН веднъж годишно за напредъка в изпълнението на комуникационните дейности и за постигането на индикаторите. Всички действия ще бъдат редовно оценявани вътрешно и резултатите ще бъдат представени за одобрение на ЛМС. Всички действия ще бъдат редовно оценявани вътрешно и резултатите ще бъдат представяни за одобрение и насоки на СКН.

Източници на данни за мониторинг и оценка ще бъдат вътрешните бази данни на УО, НО и СС, Google Analytics, специфични инструменти за проследяване на социални медийни платформи и проучвания.

Оценката на комуникационната стратегия също ще бъде част от цялостната оценка на програмата.

Вид дейности	Показател за изпълнението	Цел 2029	Показател за резултатите	Цел 2029
Прояви	Брой прояви	25	Обща полза от проявата за	75 % оценка на CSAT

	Брой участници	1300	участниците (проучване)	
Публикации	Брой публикации (включително социални медии)	350	Обща полза от публикациите за читателите (проучване)	75 % оценка на CSAT
Уебсайт на програмата	Брой посещения	70000	Обща полза от сайта/страницата за читателите (проучване)	75 % оценка на CSAT
Социални медии	Брой последователи/абонати	700	Брой акции, харесвания, мнения, коментари и хаштаг споменавания	1000

3. Посочване на подкрепа за малки проекти, включително малки проекти в рамките на фондове за малки проектни

Програмата дава възможност за реализиране на проекти с ограничен финансов обем в съответствие с чл.24 от Регламента за ЕТС.

Програмата ще осигури пряка подкрепа на регионалните МСП за посрещане на новите предизвикателства пред конкурентоспособността, произтичащи от новите курсове на развитие на политиката на ЕС (напр. зелен и цифров преход), перспективите за разширяване на ЕС, както и от необходимостта от преодоляване на определени икономически недостатъци (ограничено ТГС пазар) и събития с неблагоприятно въздействие върху представянето на МСП (напр. пандемия от Covid-19). Програмата ще разработи фонд за подкрепа за предприятията при пълно зачитане на законово дефинираната рамка за подкрепа, която изисква стриктно прилагане на правилата за минимална помощ (de-minimis) (Регламент (ЕС) 1407/2013). Съответните законови разпоредби налагат финансови ограничения (200 000 евро за всяко предприятие за 3-годишен период) за проекти на МСП, които са допустими за финансиране по програмата. Следователно подкрепата за предприятията по Приоритет 3 „Интегрирано развитие на граничния регион“ (общо 20% от приоритетния бюджет) ще се финансира под формата на малки проекти до 200 000 евро на предприятие (което включва бенефициенти и партньори).

Подкрепата за МСП чрез фонд за малки проекти (както е определен в член 25 от Регламент (ЕС) 2021/1059 ЕТС) се счита за алтернативен вариант, чиято реализация ще бъде внимателно проучена преди стартирането на програмата и приложена, ако е приложимо. Възможният избор на Фонда за малки проекти като операция ще бъде по преценка на Стратегическия съвет/СКН.

7. Изпълнителни разпоредби

7.1. Програмни органи

Таблица 10

Програмни органи	Име на институция	Лице за контакт	Електронна поща
Управляващ орган	Министерство на регионалното развитие и благоустройството дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“	Десислава Георгиева Директор на дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“	d.g.georgieva@mrrb.government.bg
Партниращ орган (за програми с участие на трети или съседни държави, ако е приложимо)	Министерство на местното самоуправление на Република Северна Македония	Горан Милевски Министър на местното самоуправление на Република Северна Македония	info@mls.gov.mk
Одитен орган	Изпълнителна агенция „Одит на средствата от ЕС“ Министрство на финансите	Людмила Рангелова, изпълнителен директор на ИАОСЕС	aeuf@minfin.bg
Група на одитирите	Одитен орган за одит на инструмента за предприсъединителна помощ, Република Северна Македония	Адем Кури, CSA, CFE, SA Главен одитор на ИПП на Одитния орган	adem.curi@aaipa.gov.mk
Орган, към който се извършват плащанията от Комисията	Дирекция „Национален фонд“, Министерство на финансите	Мануела Милошева директор на дирекция „Национален фонд“	natfund@minfin.bg
Орган, различен от управляващия орган, на който е възложена счетоводната функция	Дирекция „Национален фонд“, Министерство на финансите	Мануела Милошева директор на дирекция „Национален фонд“	natfund@minfin.bg

7.2. Процедура за създаване на съвместен секретариат

Съвместният секретариат (СС) е обща структура, която подпомага управляващия орган (УО), националния орган (НО) и съвместния комитет за наблюдение (СКН) при изпълнение на техните функции, предоставя информация за програмата на потенциалните бенефициенти и подкрепя бенефициентите в изпълнение на проекти.

В съответствие с член 17, параграф 7, буква б) УО в сътрудничество с НО създава СС. Съвместната работна група реши главния офис на СС да остане на същото място в Кюстендил (България) с клон, в гр. Струмица, /Северна Македония/ за програмния период 2021-2027 г., както беше през 2007-2013 г. и 2014-2020 г. България – Република Северна Македония, поради следните аргументи:

- опитът от предходен програмен период ще позволи да започне изпълнението на новата програма възможно най-скоро (бързо стартиране на покани за предложения след одобрение на програмата, за да се гарантира високо ниво на усвояване),

- офисите в Кюстендил и Струмица са вече съществуващи административни органи с изцяло функционални управленски структури и с опит в управлението на програми. Това ще гарантира намалени оперативни разходи, като например разходите за обучение на персонала.

- работните процедури на текущия СС бяха одитирани и могат лесно да бъдат актуализирани в съответствие с разпоредбите на новите регламенти на ЕС и научените уроци от предишни програмни периоди. Разходите за задачите на СС ще бъдат финансирани от бюджета за техническа помощ на програмата. СС има персонал, който владее свободно английски, както и един от официалните езици на страните партньори.

Клонът в Струмица ще има основна роля да служи като местна точка за контакт за бенефициенти по проекта или потенциални бенефициенти.

Тъй като персоналят на програмата за България – Северна Македония вече е обучен и опитен, той ще поеме допълнителни отговорности, според опита на всеки експерт по Програмата 2021 - 2027 Интеррег ИПП България – Северна Македония.

7.3 Разпределяне на задълженията между участващите държави-членки и, когато е приложимо, трети или партньорски страни, в случай на финансови корекции, наложени от управляващия орган или Комисията

Съгласно чл. 69, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2021/1060, партниращите държави гарантират законосъобразността и редовността на разходите, включени в отчетите, представени на Комисията, и предприемат всички необходими действия за предотвратяване, откриване и коригиране и докладване за нередности, включително измама. Всяка страна партньор е отговорна за разследване на нередности, извършени от бенефициерите, намиращи се на нейна територия. Финансовата корекция се състои в анулиране на цялата или част от подкрепата от фондовете за операция или програма, при която се установи, че разходите, декларирани пред Комисията, са нередовни. Финансовите корекции се записват в годишните отчети от управляващия орган за отчетната година, през която е взето решение за анулирането.

Управляващият орган гарантира, че всяка сума, платена в резултат на нередност, се възстановява от водещия или единствения партньор. Партньорите изплащат на водещия партньор всички неправомерно изплатени суми. Специални разпоредби относно изплащането на суми, предмет на нередност, се включват както в договора, който ще бъде подписан между управляващия орган и водещия партньор, така и в споразумението за партньорство, което ще бъде подписано между бенефициентите.

Ако водещият партньор не успее да осигури изплащане от други партньори или ако управляващият орган не успее да осигури изплащане от водещия партньор, страната партньор, на чиято територия се намира съответният бенефициер, възстановява на управляващия орган сумата, неправомерно изплатена на този партньор. Когато страната партньор не е възстановила на управляващия орган неправомерно изплатени суми на партньор, тези суми

подлежат на нареждане за възстановяване, издадено от Комисията, което се изпълнява, когато е възможно, чрез прихващане към съответната държава партньор.

Управляващият орган отговаря за възстановяването на съответните суми в общия бюджет на Съюза в съответствие с разпределението на задълженията между участващите страни, както е посочено в тази програма и както е подробно описано в двустранния Меморандум за разбирателство/ Меморандума за изпълнение .

В съответствие с член 104 от Регламент (ЕС) 2021/1060, Комисията има право да извърши финансови корекции, като намали подкрепата от фондовете към програма и извърши възстановяване от държавите партньори, за да изключи от финансирането на Съюза разходи, които е в нарушение на приложимото законодателство на Съюза и националното законодателство, включително във връзка с недостатъци в ефективното функциониране на системите за управление и контрол.

В случай на финансови корекции от страна на Комисията, двете страни партньори се ангажират да възстановят сумата пропорционално на одобрените проектни бюджети и извършени дейности от съответно българи и бенефициенти от Република Северна Македония, засегнати от финансовата корекция. В случай на финансови корекции от Комисията, длъжници се на случайни или аномални нередности, двете държави партньори се ангажират да разследват за всеки отделен случай. Финансовата корекция от Комисията не накърнява задължението на страните партньори да извършват възстановяване съгласно разпоредбите на приложимите европейски регламенти.

Двустранният Меморандум за разбирателство/ Меморандумът за изпълнение между страните партньори предвижда подробни разпоредби по отношение на разпределението на задълженията и събирането на дължими суми.

8. Използване на единични разходи, общи суми, плоски ставки и финансиране, които не са свързани с разходите

Таблица 11: Използване на единични разходи, общи суми, плоски ставки и финансиране, които не са свързани с разходите

Предназначена употреба на членове 94 и 95	YES	NO
След приемането програмата ще използва възстановяване на приноса на Съюза въз основа на единични разходи, общи суми и плоски ставки по приоритет съгласно член 94 Регламент (ЕС) 2021/1060 (ако отговорът е да, попълнете допълнение 1) (ако отговорът е да, моля попълнете Приложение 1)	☐	☒
След приемането програмата ще използва възстановяване на приноса на Съюза въз основа на	☐	☒

финансиране, което не е свързано с разходи съгласно член 95 Регламент (ЕС) 2021/1060 (ако да, попълнете Приложение 2)		
--	--	--